

Pedagogická fakulta Jihočeské university v Českých Budějovicích
Katedra pedagogiky a psychologie

**Realizace Rámcového vzdělávacího programu
v podmínkách současných mateřských škol**

Bakalářská práce

Jana Veselá

Obor: Specializace v pedagogice

Vedoucí bakalářské práce

Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice

2009

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci na téma Realizace Rámcového vzdělávacího programu v podmínkách současných mateřských škol vypracovala zcela samostatně a veškerou literaturu jsem uvedla v seznamu použité a citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou universitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Datum: 28.3. 2009

Podpis:

Děkuji vedoucí bakalářské práce, Mgr. Evě Svobodové, za rady, připomínky a metodické vedení práce.

Anotace

Má práce je v teoretické části zaměřena na současné pedagogické poznatky a podmínky v předškolním vzdělávání. Poukazuje na disproporce mezi požadavky RVPV a psychosociálními podmínkami mateřských škol – navyšování počtů dětí na třídách.

V praktické části je zmapován skutečný současný stav psychosociálních podmínek v mateřských školách se zaměřením na počty dětí na třídách.

Abstrakt

The theoretical part of the thesis focuses on the current pedagogical findings and conditions in the pre-school education. It points out the disproportion between what is demanded by the RVPV (Framework Education Programme of the Czech Republic) and psychosocial conditions in kindergartens – increasing number of children in classes. The practical part surveys the actual state of the psychosocial conditions in kindergartens focusing on numbers of children in classes.

1. Obsah	
1. OBSAH	5
2. ÚVOD	7
3. VÝVOJOVÁ STÁDIA V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	9
3.1 TĚLESNÝ VÝVOJ	9
3.2 VÝVOJ POZNÁVACÍCH PROCESŮ	9
3.2.1 Chápání prostoru, času a počtu v předškolním věku	10
3.2.2 Vývoj verbálních schopností	11
3.3 ROZVOJ DĚTSKÉ IDENTITY V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	11
3.3.1 Tělové schéma	11
3.3.2 Identifikace s mužskou a ženskou rolí	12
3.3.3 Socializace dítěte předškolního věku	12
3.3.4 Normy chování	12
3.3.5 Rozvoj sociálních dovedností	13
3.3.6 Vrstevnické vztahy a role	13
3.3.7 Komunikace	13
4. INDIVIDUALIZACE VZDĚLÁVÁNÍ	14
4.1 DĚTI SE ZVÝŠENOU INDIVIDUÁLNÍ PÉČÍ	15
4.1.1 Nadané dítě	15
4.1.2 Dítě s ADHD	16
4.1.3 Jinojazyčné děti	16
4.1.4 Agresivní dětí	16
5. RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	18
5.1 KDE SE TU VZAL RVP PV?	18
5.2 HLAVNÍ CÍLE PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	18
5.3 PODMÍNKY PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	19
6. PSYCHOSOCIÁLNÍ PODMÍNKY	20
6.1 POTŘEBY DĚTÍ	21
6.1.1 Fyziologická potřeba	21
6.1.2 Potřeba bezpečí jistoty, řádu	22
6.1.3 Potřeba lásky a přijetí	22
6.1.4 Potřeba úcty a sebeúcty	24
6.1.5 Potřeba sebeaktualizace a seberealizace	24
7. VYHLÁŠKY A ZÁKONY O PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	25
8. STATISTICKÉ ÚDAJE	26
9. ZAHRANIČNÍ PŘEDŠKOLNÍ ZAŘÍZENÍ	28
9.1 SLOVENSKÁ REPUBLIKA	28
9.2 DÁNSKO	29
10. REALIZACE RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU V PODMÍNKÁCH SOUČASNÝCH MATEŘSKÝCH ŠKOL	31
10.1 CÍL VÝZKUMU A POUŽITÁ METODA	31
10.2 CHARAKTERISTIKA STATISTICKÉHO VZORKU	31
10.3 PROBLÉMOVÉ OKRUHY A STANOVENÍ HYPOTÉZ	32
10.4 POČTY DĚTÍ VE TŘÍDÁCH ZKOUMANÝCH MATEŘSKÝCH ŠKOL, POROVNÁNÍ S HYPOTÉZOU H1	33
10.5 NÁZORY UČITELŮ NA REALIZACI CÍLŮ RVP PV A S TÍM SOUVISEJÍCÍ MOŽNOST INDIVIDUÁLNÍHO PŘÍSTUPU K DĚTEM, POROVNÁNÍ S HYPOTÉZOU H2	35
10.5.1 Možnosti učitele věnovat se individuálně dětem	36
10.6 NÁZORY UČITELŮ NA ZVLÁDÁNÍ CÍLOVÝCH OBLASTÍ, POROVNÁNÍ S HYPOTÉZOU H3	40
10.7 STANOVISKO UČITELŮ NA PRÁCI S 35 DĚTMI NA TŘÍDĚ ZA DVOJNÁSOBNÝ PLAT, POROVNÁNÍ S HYPOTÉZOU H4	42
10.8 POCITY UČITELŮ ZE SVÉ PRÁCE V SOUČASNÉ DOBĚ, POROVNÁNÍ S HYPOTÉZOU H5	45

11.	ZÁVĚRY VÝZKUMU.....	46
12.	ZÁVĚR BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	48
13.	SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY.....	50
14.	PŘÍLOHY.....	52

2. Úvod

„Rámcový program pro předškolní vzdělávání klade důraz na všechno, co je přirozené. Staví do svého středu dítě s jeho přirozenými potřebami a jeho postupně se rozšiřující komunikaci se světem. Odbourává umělé modely, akceptuje prožitek dítěte, podporuje jeho individualitu, respektuje jeho osobnostní zkušenosti, klade důraz na celkové klima školy. Vychází z předpokladu, že pro dítě předškolního věku je daleko důležitější, jak se v mateřské škole cítí, než to, co umí a zná.“ Kateřina Smolíková, VUP, květen 2001

„...Dále uložili všem ředitelkám MŠ zřizovaných SMO naplňovat třídy do počtu 28 zapsaných dětí při zachování kvality vzdělávání, činnosti školy a splnění podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví...“ Rada města Opavy: Hláska – Zpravodajství 21.1.2006

Proč uvádím v úvodu své bakalářské práce tyto dva citáty? Přesně vystihují cíl mé práce, ukázat na rozpor mezi teorií a praxí. Tedy poukázat na disproporce mezi požadavky RVP PV a současnými psychosociálními podmínkami mateřských škol. Proč právě mne vyprovokovalo toto téma k napsání Bakalářské práce? Léta pracuji se třídou, kde je zapsáno 28 dětí, viz. Tabulka 3 str.27 Spokojenost ze své práce pociťuji tehdy, když jsou i „mé“ děti spokojené. Jak se asi cítí, když stojí frontu na pohlázení, nebo při čekání na to, kdy se mi budou moci svěřit se svými zážitky? Jak se cítím já, když při nejlepší snaze nemohu tuto situaci nijak ovlivnit?

V praktické části seznamuji nejprve se zákonitostmi vývoje dětí ve věku 3 – 6 let. Poukazuji zde na přirozené rozdíly, na které musí každý pedagog brát zřetel.

Dále jsem pokládala za nutné seznámit s Rámcovým programem pro předškolní vzdělávání, který stanoví cíle a podmínky předškolního vzdělávání. RVP PV vychází z humanistického přístupu, kde je kladen důraz na celkovou důstojnost a hodnotu lidské bytosti a její kapacitu k seberealizaci a růstu. Stanoví jednak cíle, ale také podmínky vzdělávání. Psychosociálním podmínkám v mateřských školách jsem vzhledem k tématu své práce věnovala rozsáhlejší pozornost.

Jako protiklad k požadavkům RVP PV a k potřebám dětí cítím současný tlak naplňovat školky do počtu 28 dětí ve třídě a to za pomoci výjimky z Vyhlášky ministerstva školství. Z tohoto důvodu ve své práci předkládám části zákonů a vyhlášek,

uvádím státní, krajské normativy a jiné statistické údaje. V těchto dokumentech se o dětech nelze dočíst, nahradil je pojem „jednotka výkonu“.

Jako zajímavost a srovnání v závěru teoretické části uvádím některá zahraniční předškolní zařízení.

Vnímám jen já, že ve třídě naplněné 28 dětmi se cítíme všichni, jak děti tak i učitelé, přetížení? Co je kvalitní práce učitelky mateřské školy? Mít možnost projevovat dětem lásku, pracovat v láskyplném a klidném prostředí, respektovat individuální potřeby dětí, nebo hlídat co největší počet „jednotek výkonu“? Umožňuje učitelům kvalitní práci současné ekonomické nastavení školství, které vede k přeplňování tříd? Potýkám se s těmito překážkami při své práci v mateřské škole jenom já sama, nebo mají podobný názor i ostatní učitelé? Na to se snažím najít odpověď v praktické části, kde jsem vyhodnocovala názory svých kolegyň a porovnávala je s svými hypotézami.

Teoretická část

3. Vývojová stádia v předškolním věku

Dříve, než se začnu ve své práci zabývat třídou mateřské školy a kurikulem předškolní výchovy RVP PV, chtěla bych připomenout zákonitosti vývoje 3-6letých dětí. Tedy vývoj dítěte jako individuality. Předškolní vzdělávání má svá specifika, která vyplývají zejména z rozvíjejících se osobních vlastností dítěte předškolního věku a jeho potřeb vývojových, kognitivních, sociálních a emocionálních. Zasahuje celou osobnost dítěte. Pokud má být výchova a vzdělávání v mateřské škole úspěšné, musí respektovat zákonitosti vývoje osobnosti dítěte. Vycházím z knihy M. Vágnerové Vývojová psychologie.

3.1 Tělesný vývoj

Dítě v předškolním věku ztrácí charakteristickou zaoblenost a baculatost a vývoj se zaměřuje na růst do výšky, přibývá hmotnost. Organismus celkově sílí. Osifikace kostry pokračuje, ale kosti nejsou ještě dosti pevné a tvrdé.

Celé období se vyznačuje rozvojem motoriky, která je umožněna vyspíváním nervového systému, kostry a svalstva. Po třetím roce života zasahuje do řízení pohybů stále více mozková kůra. Proto se v této etapě rozvíjí hlavně jemná motorika.

Dítě se učí manipulovat s tužkou, nůžkami a ostatními předměty. Kreslí, maluje, vystřihuje, modeluje, lepí, skládá papír, obratně zachází s hračkami a drobnými předměty.

Zásadou rozvinutější pohyblivosti dobře zvládá i úkoly sebeobsluhy a může vykonávat i jednodušší drobné pracovní činnosti. Ke konci předškolního období může dítě zvládnout i základy některých sportovních činností.

3.2 Vývoj poznávacích procesů

Předškolní věk je obdobím velmi intenzivního rozvoje myšlení.

Podle J. Piageta je typickým způsobem uvažování předškolních dětí názorné, intuitivní myšlení (nerespektuje plně zákon logiky). Jeho znaky jsou:

egocentrismus - ulpívání na subjektivním pohledu, jak si dítě přeje, aby něco bylo, tak to také je

fenomenismus - důraz na zjevnou určitou podobu světa, dítě je fixováno na nějaký obraz reality, který není schopno ve svých úvahách opustit

magičnost - o tom co se bude dít rozhodují přání, dítě si pomáhá si při interpretaci dění v reálném světě *fantazií*, která je v tomto věku velmi živá

absolutismus - přesvědčení, že každé poznání musí mít definitivní a jednoznačnou platnost.

Dítě má sice vytvořen pojem jednoho objektu v čase a prostoru (sloupec korálků), ale nemá vytvořen pojem trvalosti množiny předmětů (velikosti sloupců s korálky).

Ještě neumí vnímat celek jako soubor detailů a nerozlišuje vztahy mezi nimi (neprohlíží jednu část podruhé, ale preferuje např. zářivou barvu). Realitu vnímá dítě tak, aby pro něho byla srozumitelná, vznikají nepravé lži, konfabulace.

Pro celkový vývoj dětského poznání je v předškolním věku charakteristické postupné opouštění subjektivního pohledu a důrazu na viditelné projevy aktuální situace. Dítě vyjadřuje svůj názor na svět v kresbě, vyprávění nebo hře.

Kresba

Dítě zobrazuje realitu tak, jak ji chápe. Mohou převažovat postoje a emoce dítěte nad reálnou podobou světa. Ke konci předškolního věku se tyto výtvořiny více podobají skutečnosti. Přiblížení kresby k realitě je jedním z důkazů rozvoje dětského poznání.

Hra

Hra je dalším způsobem vyjádření vlastní interpretace reality a postoje ke světu, popř. k sobě samému. Symbolická hra umožňuje dítěti chovat se podle vlastních představ a přizpůsobit reakce svým potřebám.

3.2.1 Chápání prostoru, času a počtu v předškolním věku

Prostor

Dítě má tendenci přeceňovat velikost nejbližších objektů, protože se mu zdají velké, podceňovat vzdálenější. Určitou roli zde hraje dozrávání, lateralizace.

Čas

Pojem času se rozvíjí pomalu, prostřednictvím určitých událostí a opakujících se jevů. Dítě se koncentruje na přítomnost. Časové pojmy minulost a budoucnost, nemají přesnější obsah.

Počet

Množství je důležitá informace o světě. Děti si nejprve osvojují obecný pojem změny množství. Pochopení významu čísel a počítání je vázáno na aktuální stav situace. 3-4leté děti se pletou, když je množina jinak uspořádána. 4-5leté děti jsou schopné pochopit, že číslo, které je v číselné řadě dříve, je menší než to, které následuje později.

3.2.2 Vývoj verbálních schopností

Verbální kompetence předškolního dítěte se zdokonalují v obsahu i ve formě. Častá otázka „*Proč?*“ vede k pochopení různých vztahů mezi věcmi a zároveň se naučí užívat i příslušné slovní výrazy. Učí se mluvit nápodobou dospělých nebo kamarádů, přejímá i nepřesnosti. Objevuje se egocentrická řeč, která není určena pro jinou osobu a bývá spojena s myšlením. Později se mění ve vnitřní řeč.

3.3 Rozvoj dětské identity v předškolním věku

Rozvoj poznávacích procesů ovlivňuje i sebepojetí. Dítě o sobě uvažuje a uvědomuje si svoji jedinečnost a odlišnost od ostatních lidí, rozvíjí se vědomí vlastní identity.

3.3.1 Tělové schéma

Do popředí dává dítě pro něj významné znaky, ví jak vypadá, pozná se v zrcadle, orientuje se ve svém těle. Sebehodnocení je vzhledem k citové a rozumové nezralosti dětí předškolního věku stále závislé na názoru jiných osob, zejména rodičů. Tento názor přejímá nekriticky, tak jak je mu podáván. Nezralost sebepojetí se může projevit majetnickými sklony (nic nepůjčí). Sklon k vychloubání se projevuje přehnaným důrazem na sebe sama.

3.3.2 Identifikace s mužskou a ženskou rolí

Předškolní děti si uvědomují rozdíl obou pohlaví. Vědí, jak vypadá a jak se má chovat chlapec nebo děvče. Rozvoj této role je výsledkem sociálního učení. Ve čtyřech letech již děti vědí, že jejich pohlavní identita je trvalým znakem a že se nikdy nezmění. Proto také postupně dochází k diferenciaci dětské hry.

3.3.3 Socializace dítěte předškolního věku

Období předškolního věku je označováno jako věk iniciativy, jehož hlavní potřebou je aktivita. Činnost dítěte v tomto věku už má nějaký cíl. Pokud je aktivita pozitivně hodnocena dospělým a dítě se díky ní může prosadit, dochází k jeho seberealizaci. Pocit úspěšnosti posiluje dětskou sebeúctu a z ní vyplývající sebejistotu. Způsob uspokojování této potřeby se stává trvalejším rysem osobnosti.

3.3.4 Normy chování

Dítě ještě nemá vlastní názor a automaticky považuje za správné to, co určí dospělý. K osvojení a přijetí norem přispívá identifikace s autoritou, jejími názory a hodnotami. Podle L. Kohlberga probíhá mravní vývoj jednotlivce v několika stádiích. Pro počátky vývoje tzv. **amorální stádium**, jsou typické tyto rysy:

egocentrismus - dobré je to, co je dobré pro mne

individualismus – hledání osobního prospěchu, odměna a trest, „tržní“ přístup, dobrý čin se musí vyplatit

zaměření na trest a poslušnost - chování se utváří zpevňováním, posilováním a utlumováním volných vlastností

individualistická účelovost a výměna - dítě se chová k druhým dobře proto, že samo z toho něco má

Nastavení určitých pravidel a norem usnadňuje dítěti orientovat se v rodině i ve skupině vrstevníků. Absence pravidel vede k nejistotě.

Ke konci předškolního věku má dítě schopnost pociťovat vinu za nežádoucí chování. Vnější regulace se stává vnitřní regulací a tím se začíná rozvíjet dětské svědomí.

3.3.5 Rozvoj sociálních dovedností

V této oblasti vývoje dětské osobnosti je důraz kladen především na rozvoj prosociálního chování - to znamená chování pozitivní, respektující ostatní. Jeho rozvoj je spojen s uměním vcítit se do druhého, se schopností ovládnutí agresivity a vlastních aktuálních potřeb.

Předpoklady pro úspěšný rozvoj prosociálního chování dětí:

- a) uspokojování dětské potřeby a jistoty bezpečí
- b) dosažení úrovně kognitivních kompetencí - ke konci předškolního období je dítě schopno alespoň omezeně uvažovat o pohledu jiného člověka, chápat jeho potřeby
- c) prosociální chování je nejen výsledkem sociálního učení nápodobou, ale i podmiňováním – trestem a odměnou.

3.3.6 Vrstevnické vztahy a role

Dítě si uvědomuje, že je vázáno na rodinu a na dospělé.

Vznik potřeby kontaktu s vrstevníky je znakem určité zralosti osobnosti předškolního dítěte.

Předškolní dítě si vybírá takového kamaráda, který je mu podobný a má stejné potřeby i zájmy. Postupně dochází k rozdělení a specializaci sociálních rolí. V dětské skupině se rozvíjí schopnost soupeřit a spoluprožívat úspěšnost.

Soupeřivá role je motivovaná potřebou sebeprosazení. Role kamaráda je obtížná, protože vyžaduje sebeovládání, vzdání se egocentrického pohledu. Dítě se sice, dovede vcítit do někoho jiného, ale soucítění bývá zatím jen omezené.

3.3.7 Komunikace

Dítě dovede přijatelným způsobem vyjádřit svoje názory i pocity, které chce druhému sdělit. Od čtyř let používá způsob komunikace, kde se projevuje typický rys myšlení předškolních dětí – egocentrismus. Dítě nesděluje vše, neboť se domnívá, že posluchač ví to, co ví dítě.

Při vyjadřování má obtíže se zpracováním sdělených informací.

Formální nedostatky se projevují špatnou výslovností hlásek. To má i sociální dopad, dítě bývá hůře hodnoceno ostatními.

Shrnutí vývojových znaků předškolního dítěte:

Charakteristickým znakem je postupné uvolňování vázanosti na rodinu a rozvoj aktivity. K uvolnění této závislosti přispívá osvojení běžných norem chování, znalost obsahu rolí a přijatá úroveň komunikace. Myšlení dítěte je však stále ještě egocentrické, vázané na subjektivní dojem. Ústup od egocentrického myšlení je jedním z významných úkolů předškolního období a předpokladem nástupu do školy. Přístup učitelky MŠ musí být veden právě těmito charakteristikami dětí. Každé dítě je individualita a tak se k němu musí přistupovat.

4. Individualizace vzdělávání

Z vývojových potřeb dítěte i celé společnosti vyplývá požadavek na individualizaci vzdělávání v mateřské škole.

Osobnostní pojetí výchovy předpokládá, že pedagog každé dítě dobře zná. Vzdělávání by mělo být vždy propojeno jak s obecně výchovnými, tak individuálními potřebami a možnostmi jednotlivých dětí. Je samozřejmé, že mezi dětmi jsou přirozené rozdíly. Každé dítě se vyvíjí vlastním tempem, má své dispozice a osobité vzdělávací potřeby.

Úkolem pedagoga tedy mimo jiné je:

- dítě dobře poznat a udržovat si po celou dobu docházky do MŠ přehled o jeho vývoji
- systematicky sledovat pokroky ve vzdělávání a rozvoj dítěte
- brát v úvahu nerovnoměrnost vývoje dětí, každé dítě postupuje (od nižších k vyšším dovednostem) svým vlastním tempem
- hodnocení individuálních vzdělávacích pokroků každého dítěte.
- znát osobnostní rysy – povahové vlastnosti dětí, kvalitu nervového systému, dosavadní sociální zkušenost a další dispozice, které je třeba při výchově a vzdělávání respektovat.

Na základě diagnostikovaných rozdílů mezi dětmi by měl dobrý učitel vytvářet širokou a pestrou vzdělávací nabídku.

Všechno toto potřebné diagnostikování není vůbec jednoduché, komplikují ho i navýšené počty dětí na třídách. Nestačí jen monitorovat, ale podmínky ve vzdělávání by měly být nastaveny tak, aby bylo v silách učitele individuální potřeby dětí naplňovat.

Třída dětí v MŠ ale není vždy tvořená jen dětmi které jsou tzv. v normě.

Ve skupině jsou děti, které vyžadují specifický přístup učitelky a zvýšenou individuální péči. Jsou to např. agresivní děti, hyperaktivní, nadané, jinojazyčné, děti s odkladem školní docházky atd.

4.1 Děti se zvýšenou individuální péčí

Tyto děti jsou součástí běžného kolektivu naplněné třídy mateřské školy.

4.1.1 Nadané dítě

Vycházím z poznatků PhDr. Davida Heidra, který se daným tématem zabýval na konferenci Dítě a mateřská škola

Charakteristika

Tyto děti vykazují nejčastěji rysy všeobecného nadání a předmět jejich zájmu je spíše proměnlivý. Jejich nadání se projevuje spontánním čtením, méně pak výrazně vyšší slovní zásobou, hlubokým zájmem o poznatky (např. četba z encyklopedií). Mohou být výrazně zruční při práci se stavebnicemi.

U jedné třetiny je pozorována společenskost a sebejistota, u jedné pětiny uzavřenost, klid, pečlivost, u jedné sedminy tvrdohlavost, ochota, vtip.

Celkově je populace nadaných dětí z pohledu jejich vlastností vnímána jako nesourodá.

Jak přistupovat k dětem vykazujícím projevy nadání:

využití zájmů - komunikovat s nimi nad tématy zájmu, úkolovat je, zahrnout jejich schopnosti do činnosti třídy

udržení autority - prosazovat partnerský vztah, přesné odpovědi, přesvědčivost a logiku omezení

práce se skupinou – neupozorňovat na nadání, veřejně reflektovat specifika jedinců
vzdělávací strategie - zachovávat svobodu ve výběru tématu a tempa práce, dávat rady, usměrňovat konstruktivně

4.1.2 Dítě s ADHD

Charakteristika

Základ poruchy je vrozený, nezpůsobený výchovou. Základními symptomy jsou hyperaktivita, impulsivita a nedostatečná schopnost soustředění .

Jak přistupovat k dětem s ADHD

důsledný přístup – nutností je laskavost, ovšem při zachování důslednosti

požadavek větší pozornosti – tyto děti vyžadují neustálou pozornost, kterou je těžké nasýtit, jsou náladové a mají větší sklon k podrážděnosti, hněvu a neposlušnosti.

soustředěná výuka - děti potřebují jasné a jednoduché instrukce pro školní práci

klidné prostředí - omezit přílišné rušivé podněty, častější kontakt s pedagogem

správná volba programu - nevhodný je program vyžadující soustředění a spolupráci s ostatními, velkou volnost v rozhodování, např. ve třídě, kde se vyžaduje samostatnost a odpovědnost

4.1.3 Jinojazyčné děti

Děti cizinců přicházejí do MŠ s nulovou znalostí českého jazyka a na pedagoga tato situace klade nové požadavky. Přijetí jinojazyčného dítěte do skupiny českých dětí přináší zvýšené nároky na práci učitelky a vyžaduje v prvních několika dnech či týdnech značné úsilí. Vysokou míru individuální pozornosti a péče. Výjimečný není ani vztah, kdy má pedagog ve skupině na starosti hned několik dětí odlišných nejen sociokulturně, ale i národnostně.

4.1.4 Agresivní dětí

Vycházím z charakteristiky agresivního chování, jak ho popsal MuDr. František Koukolík.

Charakteristika

Chování předškolních dětí se u mladších projevuje častěji fyzickou agresí u starších verbální.

Agrese je normální druh chování, jehož smyslem je ve volné přírodě přežít avšak násilné chování je patologická agrese, jejímž smyslem je něco poškodit, někomu ublížit nebo je zabít. Projevy agresivního chování lze vysledovat již u dětí v kojeneckém věku, mezi třetím až šestým rokem dítěte se objevují určité rozdíly mezi útočností chlapců a dívek.

Jak přistupovat k dětem s agresivním chováním

omezení faktorů vyvolávající agresivní chování – boj o hračku, o vlastní prostor, o přízeň učitelky – množství vyvolávajících agresivní emoce narůstá v důsledku zvýšení počtu dětí v kolektivu nad únosnou hranici, což znamená také stísněné prostředí
spolupráce učitelky MŠ s rodinou a dalšími odborníky – někdy i přes veškerou snahu se nedaří negativní chování zmírnit

Shrnutí přístupu k dětem se zvýšenou individuální péčí

Ze skutečností uvedených v bodech 2.1 – 2.4 vyplývá, že se v běžném kolektivu třídy mateřské školy objevují skupiny dětí, které vyžadují naprosto odlišný přístup učitelky. Často se setkávám se skutečností, že respektování potřeb jedné skupiny odporuje potřebám skupiny jiné. Například nadanému dítěti stačí zadat cíl, cestu si k němu najde samo, potřebuje co největší svobodu k vlastnímu rozhodování. Dítěti s ADHD je potřeba zadávat jednotlivé kroky, neunes samostatné rozhodování, potřebuje blízké vedení.

Protože počet dětí se zvýšenou individuální péčí narůstá, zde si je třeba ještě představit mimo výše jmenované, skupiny s poruchami dys., děti po odkladu školní docházky (většina z velmi slabého sociálního prostředí), děti po těžké operaci, děti z rodin neakceptujících pravidla školy atd., a narůstá taktéž počet dětí na třídách, podmínky pro kvalitní práci učitelky jsou spíše nevyhovující.

Výsledkem je stresující prostředí vyvolávající boj o prostor, hračky a především boj o pozornost učitelky, která se nemůže dostatečně věnovat všem dětem, i když snahu a zájem má. Změna poměru, kdy by na jednu učitelku nepřipadalo dvacet osm dětí, ale sedm by podle mne vedla k podstatnému zlepšení kvality života v předškolních zařízení pro všechny.

5. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Vysvětlení pojmů:

Rámcový - vymezuje závazné rámce vzdělávání

Předškolní vzdělávání – tento pojem v sobě zahrnuje jak výchovu, tak i vzdělávání.

Týká se zajištění zdravého rozvoje a prospívání každého dítěte, jeho učení, socializace i společenské kultivace.

5.1 Kde se tu vzal RVP PV?

Společenské změny po roce 1989 vyvolaly potřebu změn v oblasti výchovy a vzdělávání.

Zpráva mezinárodní komise UNESCO, Vzdělávání pro 21. století s názvem „Učení je skryté bohatství“ uvádí **4 pilíře vzdělávání:**

- 1) Učit se žít mezi lidmi
- 2) Učit se být
- 3) Učit se poznávat
- 4) Učit se jednat

Z těchto cílů vychází principy kutikulární politiky. Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha) a zákon o předškolním, školním, vyšším, odborném a jiném vzdělávání zavádí nový systém programů pro vzdělávání žáků od 3-19 let. Národní program vzdělávání (NPV) udává požadavky na vzdělávání jako celku. Rámcové vzdělávací programy (RVP) vymezují závazné rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy- předškolní, základní, střední. Vyšší odborné i jiné.

Vycházejí z humanistického přístupu, kde je kladen důraz na celkovou důstojnost a hodnotu lidské bytosti a její kapacitu k seberealizaci a růstu. Základní obsah předškolního vzdělávání byl stanoven tak, aby odpovídal cílům a záměrům předškolního vzdělávání.

5.2 Hlavní cíle předškolního vzdělávání

1. Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání

2. Osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
3. Získávání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí (17:11)

Dílčí cíle jsou ohraničené ve vzdělávacích oblastech

1. Dítě a jeho tělo (biologická oblast)
2. Dítě a jeho psychika
Podoblasti: Jazyk a řeč, Poznávací schopnosti, Sebepojetí, city vůle (psychologická oblast)
3. Dítě a ten druhý (interpersonální oblast)
4. Dítě a společnost (sociálně-kulturní oblast)
5. Dítě a svět (enviromentální oblast)

Vedle obsahové stránky, která je hlavním prostředkem rozvoje předškolního dítěte je nutné respektovat i podmínky předškolního vzdělávání. Některé dodržování podmínek je stanoveno přímo zákonem.

5.3 Podmínky předškolního vzdělávání

1. Věcné (materiální) podmínky
2. Životospráva
3. Psychosociální podmínky
4. Organizace
5. Řízení mateřské školy
6. Personální a pedagogické zajištění
7. Spoluúčast rodičů (17:32)

.

Věcné podmínky

- mateřská škola má dostatečně velké prostory, prostorové uspořádání, které vyhovuje individuálním činnostem dětí
- nábytek, nářadí, hygienické zařízení odpovídá počtu dětí
- hračky jsou umístěny tak, aby s nimi mohly děti samostatně manipulovat

- zahrada nebo hřiště jsou vybavené tak, aby umožňovaly dětem různé pohybové aktivity
- všechny vnitřní i venkovní prostory splňují bezpečnostní a hygienické normy.

Psychosociální podmínky

Tyto podmínky považuji za velmi důležité. Jejich naplňování přímo souvisí s osobnostním přístupem k dítěti. Právě zde pravděpodobně dochází k rozporu teorie a praxe, pokud jsou překračovány maximální počty dětí na třídách. Odpověď se pokusím najít ve své praktické části. Nyní tedy teorie.

6. Psychosociální podmínky

- děti i dospělí se cítí v prostředí MŠ dobře, spokojeně, jistě a bezpečně
- nově příchozí dítě má možnost postupně se adaptovat na nové prostředí a situaci
- pedagogové respektují potřeby dětí (lidské, vývojové, individuální), reagují na ně a napomáhají v jejich uspokojování (jednají nenásilně, přirozeně a citlivě, navozují situace pohody, klidu, relaxace apod.), děti nejsou neúměrně zatěžovány či neurotizovány spěchem a chvatem
- všechny děti mají rovnocenné postavení a žádné z nich není zvýhodňováno, ani znevýhodňováno, jakékoli projevy nerovností, podceňování a zesměšňování dětí jsou nepřijatelné
- volnost a osobní svoboda dětí je dobře vyvážená s nezbytnou mírou omezení, vyplývajících z nutnosti dodržovat v mateřské škole potřebný řád a učit děti pravidlům soužití
- dětem se dostává jasných a srozumitelných pokynů, třída je pro děti kamarádkým společenstvím, v němž jsou zpravidla rády
- pedagogický styl jakým jsou děti vedeny je podporující, sympatizující, projevuje se přímou, empatickou komunikací pedagoga s dětmi, je vyloučeno manipulování s dítětem, zbytečné organizování dětí z obavy o časové prostojky, jakákoli komunikace s dítětem, kterou dítě pociťuje jako násilí, je nepřijatelná
- ve vztazích mezi dospělými i mezi dětmi se projevuje vzájemná důvěra, tolerance, ohleduplnost, pomoc a podpora

- pedagog se vyhýbá negativním slovním komentářům, podporuje děti v samostatných pokusech, je uznalý, dostatečně oceňuje, vyhodnocuje konkrétní projevy a výkony dítěte
- je uplatňován pedagogický styl s nabídkou, který počítá s aktivní spoluúčastí a samostatným rozhodováním dítěte
- pedagog se programově věnuje neformálním vztahům dětí ve třídě a nenásilně je ovlivňuje prosociálním směrem (17:33)

Vzdělání má být důsledně vázáno k **individuálně různým potřebám** a možnostem jednotlivých dětí včetně vzdělávacích potřeb specifických. Každému dítěti je třeba poskytnout pomoc a podporu v míře, kterou potřebuje a v kvalitě, která mu vyhovuje. Aktivity mají probíhat v rozsahu potřeb jednotlivých dětí, aby každé dítě bylo stimulováno, citlivě podněcováno k učení a pozitivně motivováno k vlastnímu vzdělávacímu úsilí takovým způsobem a v míře, která mu vyhovuje.

6.1 Potřeby dětí

Americký psycholog A. Maslow sestavil potřeby dětí jako pyramidu. Základ tvoří potřeby fyziologické, nad nimi je potřeba bezpečí, jistoty a řádu. Dále potřeba lásky, náklonnosti. O stupeň výš je potřeba sebedůvěry a sebeúcty a nejvýše stojí potřeba sebeaktualizace a seberealizace. Z jeho poznatků vycházel i seminář Evy Svobodové „Hodné děti“, který byl zaměřen na potřeby předškolních dětí. Z jeho závěrů zde čerpám.

6.1.1 Fyziologická potřeba

Jídlo

Je důležité, aby byl co největší prostor pro samostatnost. Děti si samy nandávají jídlo, připravují svačinu, nalévají polévku.

Pití

K pití je třeba děti motivovat, dát možnost, aby si mohlo samo nalít nápoj, výběr z více nápojů.

Odpočinek

K tomu, aby mohlo dítě v MŠ spokojeně odpočívat, potřebuje klid a pohodu (plyšáček = soukromí domova). Učitelka by měla znát jednotlivé potřeby odpočinku a spánku dětí a podle toho upravovat délku jejich klidových možností.

Pohyb

Děti by měly mít dostatek prostoru k přirozenému a volnému pohybu ve třídě a především venku, protože volnost přináší příležitost pro vytváření sociálních vztahů.

Hygiena

Hygienické návyky se děti učí především formou nápodoby a vzorem učitelky i ostatních. Učitelka by měla vytvářet podmínky tak, aby se všechny děti cítily dobře.

6.1.2 Potřeba bezpečí jistoty, řádu

K tomu, aby se dítě cítilo v MŠ bezpečně, potřebuje učitelku, které může důvěřovat, známý prostor a smysluplná pravidla.

Pedagog by měl být vzorem, měl by umět dětem aktivně naslouchat, znát jejich zájmy a individuální potřeby a reagovat na ně. Je důležité, aby dítě chápal jako osobnost, respektoval a užíval prvky efektivní komunikace. Žádné dítě by se nemělo cítit odstrkované a nevyslyšené.

Prostor

Prostor by měl být pro děti známý, aby ho mohly bez obav využívat pro své hry. Nedostatek prostoru při volné hře vyvolává nelibé pocity (dítě nemůže ve hře pokračovat) až agresivitu.

Pravidla

Vytváříme spolu s dětmi pravidla, která by měla pomoci proměnit MŠ v zónu bezpečného prostoru. Pravidla by se měla dotýkat bezpečí dítěte, druhých, učitelky, bezpečí živé a neživé přírody, věcí, které děti obklopují. Činnosti v MŠ by měly mít svůj řád a rytmus.

6.1.3 Potřeba lásky a přijetí

Potřebou lásky a přijetí se ve své knize Děti a pět jazyků lásky zabývají Gary Chapman, Ross Cambell a já se s jejich názory ztotožňuji a vycházím z nich.

Mnohé zlobení je z nedostatku lásky, každé dítě potřebuje být vnímáno jiným, odlišným způsobem. Základ lásky je položen v prvních několika letech, ovlivňuje schopnost dítěte učit se a do velké míry určuje, kdy bude dítě schopné vstřebávat jiné vědomosti.

Je velký rozdíl naplňovat tuto potřebu u 16 nebo 28 dětí ve třídě.

Pět jazyků lásky

Fyzický kontakt

V prvních letech života potřebují děti spousty dotyků, zvláště když jsou v místě bez svých blízkých. Potřebují pohladit, pochovat, pohoupat v náručí. Pokud maminka chodí do zaměstnání, měla by si být jistá, že ten, komu dítě svěřila, se dítěte chce a může dotýkat, pokud dítě o fyzický kontakt stojí a je mu příjemný.

Oční kontakt

Když nám dítě potřebuje něco sdělit, nastavíme se do očí výšky dítěte a nasloucháme mu cele i očním kontaktem. Tím dáme dítěti najevo, že ho vnímáme a přijímáme.

Slova ujištění

Při vyjadřování lásky jsou slova velmi mocná. Slova náklonnosti a něhy, slova chvály a povzbuzení. Dítě musí vědět „záleží mi na tobě“. Slova vedení, jejichž cílem je vyzdvihnout dítě, když dělá něco dobrého a pak je za to chválit. Jak se asi cítí dítě, které touží po slovním kontaktu, pochvale, ujištění a je přehlíženo ne z nepozornosti, nebo odmítání učitele, ale prostě jen pro to, že takových dětí je ve skupině 28.

Pozornost

Dítě cítí, že je má učitel rád, když se mu plně věnuje. Pokud má dítě ze svého pohledu nedostatek citu od učitele, udělá téměř cokoli, jen aby dostalo, co potřebuje. Velká část dětského zlobení je pokusem vyzískat si více času a pozornosti učitele pro sebe. Dítěti se i negativní zájem zdá lepší, než vůbec žádný.

Dárky

Jedním z nejmilejších důkazů lásky jsou dárky, opravdový dárek není odměna za poskytnuté služby, dáváme ho proto, abychom druhému udělali radost.

Skutky a služby

Vyjádření lásky dětem tím, že učitel dělá určité služby, je příkladem pro dítě. To ho naučí pomáhat ostatním. Pro děti bychom měli dělat to, co pro sebe ještě nedokáží udělat samy. Konečným cílem je pomoci dětem, proměnit je na zralé dospělé osobnosti, které prostřednictvím skutků, služeb dávají lásku druhým.

6.1.4 Potřeba úcty a sebeúcty

„Jak chápeme a vnímáme sebe sama, má bez pochyby zásadní význam pro to, jak chápeme a vnímáme druhé“ (4 :108)

Pro dítě je důležité jak jsou jemu blízké osoby vstřícné a vcítivé vůči jeho vznikající osobnosti, jaký mu dávají prostor v projevu, možnosti partnerství a respektu.

Velmi důležitý je *rozvoj komunikace*. Dítě se bez ní nemůže vyvinout v plnohodnotnou lidskou bytost. Komunikace je předpokladem spolupráce, kterou lze realizovat tehdy, když má dítě představu konkrétního cíle. Dítě má velkou potřebu dialogu, svěřovat se, společně něco vytvářet, učit se od někoho, komunikovat s okolím.

6.1.5 Potřeba sebeaktualizace a seberealizace

Čas dětství je charakteristickým obrovským množstvím možností, přátelství, růstu a rozvoje potencialit. To, zda se vlohy rozvinou, záleží nejen na materiálních, ale hlavně na sociálních podmínkách. Perfektně vybavená MŠ s nadbytkem moderního vnitřního vybavení nemůže dítěti zajistit dostatečné podmínky k rozvoji, pokud se tam necítí dobře.

Shrnutí oblasti psychosociálních podmínek

Pokud by u dítěte nedošlo k postupnému naplnění potřeb, je narušen i proces vzdělávání. Aby mohlo naplnit své předem dané možnosti a být tvůrcem sebe sama, potřebuje dobré životní podmínky, důvěru ve vztazích s lidmi a někoho, kdo mu usnadňuje proces vzdělávání. Učitelka by proto měla uplatňovat přístupy zaměřené a orientované na osobnost dítěte:

akceptaci (přijetí bez podmínek)

empatii (vcítění do prožitku dětí)

autenticitu (autentický = přirozený, pravdivý, opravdový)

Záleží i na tom, co kdo od mateřské školy očekává, jestli kvalitní předškolní vzdělávání, jehož cíle jsou jasně vymezeny školským zákonem, nebo jen poskytování celodenní péče a zajištění bezpečnosti dětí tak, aby si v přeplněných třídách neublížily. Můj názor je, že učitel zvládne 12 i 28 dětí, jen s různou efektivitou. To není jeho problém, ale problém politiků. Oni určují přímo i nepřímo, kolik dětí na učitele reálně připadá. A především je to problém dětí, které nesou důsledky našeho nezájmu.

7. Vyhlášky a zákony o předškolním vzdělávání

Podle Vyhlášky ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ze dne **17.prosince 1991** o mateřských školách 35/1992 Sb., § 4, se třída mateřské školy naplňuje **do 20 dětí**.

V prosinci 2004 došlo ke změně ve vyhlášce o předškolním vzdělávání, kde nyní stojí, že se třída mateřské školy naplňuje **do počtu 24 dětí**.

Zákon č. 561/2004 Sb., § 23 odst.3 umožňuje zřizovateli školy výjimku do +4 , -4 dětí z počtu stanoveného v upraveném paragrafu a to za předpokladu, že zvýšení počtu dětí není na újmu kvalitě vzdělávací činnosti školy a jsou splněny podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví.(19:43)

Z uvedeného vyplývá, že **maximální počet dětí ve třídě může být 28 dětí**.

Zde se ještě píše o dětech. Ve Vyhlášce o krajských normativěch už jsou **děti jen jednotky výkonu**. Ministerstvo školství stanoví republikové normativy, jako výši výdajů připadajících na vzdělání a školské služby pro jedno dítě. Na základě republikových normativů poskytuje ministerstvo krajským úřadům formou dotace na zvláštní účet kraje finanční prostředky. Krajský úřad pak poskytuje školám a školským zařízením, které zřizuje, finanční prostředky. Školám a školským zařízením, které zřizují obce, poskytuje krajský úřad finanční prostředky přímo. Čím více jednotek výkonu, tím více peněz.

Část vyhlášky o krajských normativech ze dne 2. února 2005 (65/2005 Sb.)

§ 1 Jednotky výkonu pro jednotlivé kraje

Jednotkou výkonu je :

- a) jedno dítě v MŠ, nebo třídě s celodenním provozem
jedno dítě v MŠ, nebo třídě s polodenním provozem

§ 2 Ukazatele rozhodné pro stanovení krajských normativů

1. Pro stanovení krajských normativů je rozhodný ukazatel

- a) průměrného počtu jednotek výkonu připadajícího na jednoho pedagogického pracovníka

§ 5 Krajský úřad může zvýšit ukazatel stanovený podle §2 odst. 2 písmen.

- a) až o 10%

Takto upravený ukazatel nesmí překročit nejvyšší počet dětí, žáků, studentů .....ve třídě.

Je opravdu tato vyhláška ve shodě s potřebami dětí i hygienickými požadavky na prostory a provoz škol? Jak může mít někdo empatický přístup k jednotce výkonu?

Hygienické požadavky na prostory a provoz škol v předškolních zařízeních

Příloha č.1(10008/2001Sb.)

8. Statistické údaje

Tabulka 1: Průměrný počet dětí na učitelku v MŠ v ČR

2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
11,8	12,0	12,1	12,2	12,6	12,8	12,9

Tabulka 2: Průměrný počet dětí v jedné třídě

2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
22,3	22,1	22,4	22,6	22,7	22,8	22,9

Jde o průměr, který může být značně zkreslený, vezmeme-li v úvahu, že se započítávají i třídy, kde je počet dětí snížen (handicapované dítě, speciální třídy).

Celostátní normativ počtu dětí na učitelku v.r. 2007/2008:

Zde se zohledňuje menší naplněnost tříd v malých školkách.

Průměrný počet dětí na jednoho pedagoga (Np)

10 dětí = Np 10

20 dětí = Np 11,3

30 dětí = Np 12,52

Tato rovnice znamená, že jsou určitým způsobem zvýhodněny malotřídky, kde na jednu učitelku při stejném výkonu připadá deset dětí, kdežto v několikatřídních školkách je počítáno na jednoho učitele 12,52 dětí, což znamená minimální naplněnost třídy v průměru 25,04 dětí.

Tabulka 3: Soběslav, MŠ Nerudova, předškolní zařízení, ve kterém pracuji

Rok	Počet dětí celkem	Třídy	Počet dětí ve třídě, průměr	Počet dětí na učitelku	Počet učitelek
2000 - 2001	124	5	24,8	13,7	9
2001 - 2002	135	5	27	15	9
2002 - 2003	141	5	28,2	15,6	9
2003 - 2004	144	5	28,8	14,4	10
2004 - 2005	144	5	28,8	14,4	10
2005 - 2006	139	5	27,8	13,9	10
2006 - 2007	136	5	27,2	12,95	10+1/2
2007 - 2008	140	5	28	14	10

Shrnutí oblastí zákonů

Spolupracují a domlouvají se spolu vůbec nějak Ti, kteří stanoví výkon a normy a Ti, jenž se podílejí na vytváření hlavních cílů a potřeb předškolních dětí RVP PV?

„....můžeme říci, že zde stojíme tváří v tvář chladné spravedlnosti, která nebere v potaz člověka, nebo konkrétní situaci, pouze index pravidel a regulí. Pro soubor pravidel se někdo nemusí osobně angažovat, stačí odkaz k němu a nikdo není osobně zodpovědný za to, co následuje. Takový postup je vhodný pro věci, ne osoby. Děti neznamenaají více, než čísla a údaje, lidská dimenze, naděje či vazby zúčastněných mezi sebou nejsou brány v potaz. Mluvíme o **odosobnění**.

Ruku v ruce s tím jde byrokracie. Byrokracie je nahrazena odstupem, který nedovoluje vznik „normálních“ lidských reakcí...“(4 : 195)

Citová a lidská angažovanost učitele, jejímž výsledkem je prostředí vhodné pro rozvoj dětí, se totiž nedá nijak změřit. Přesto je tím nejcennějším, co lze do školství vložit. Proč to učitelům není umožněno?

9. Zahraniční předškolní zařízení

V této části své práce bych chtěla nabídnout pohled na zahraniční předprimární zařízení v jednotlivých státech EU i na světě. V rámci objektivitu musím přiznat, že uváděné skutečnosti nejsou vždy charakteristikou celého konkrétního státu.

V některých zemích (př. Anglie, Venezuela) je patrné třídní (vyšší a nižší třída ve smyslu společenském) rozdělení školek. Jiné státy (Dánsko, Finsko) podporují mimořádnou autonomii školek. Souhrnný popis tedy nemusí odpovídat přímo konkrétnímu předškolnímu zařízení v tom kterém státě.

Nejbližší porovnání nabízí Slovensko, které do rozdělení ČSSR v roce 1992 bylo spojeno s Českou republikou a od 1. září 2008 má v předškolních zařízeních podobný program jako je u nás.

9.1 Slovenská republika

Děti jsou v předškolních zařízeních od 2 do 6 let.

Cíl

Hlavním cílem ke kterému směřuje vzdělávání je dosažení pohybové, rozumové a emocionální úrovně. Na něm lze založit vzdělávání ve škole a také život ve společnosti.

Počty dětí

Do samostatné třídy s dětmi mladšími tři roky se zařazuje nejméně 5 dětí nejvíce 10. Pokud je jich více než deset, výchovu zabezpečují střídavě tři učitelé

Ve třídě s celodenní výchovou a vzděláváním zabezpečují předprimární vzdělávání střídavě 2 učitelé.

Počet dětí přijatých do třídy mateřské školy s polodenní nebo celodenní výchovnou péčí nesmí být vyšší než:

- 20 dětí od 3 do 4 let
- 21 dětí od 4 do 5 let
- 22 dětí od 5 do 6 let
- 21 dětí od 3 do 6 let

Ve třídě s celodenní výchovou a vzděláváním zabezpečují předprimární vzdělávání střídavě 2 učitelé.

Odborný časopis Řízení školy uvedl v červenci 2008 úryvek rozhovoru mezi ministrem školství Ondřejem Liškou a jeho dánským protějškem Bertelem Hagrderem. „České školství se může inspirovat dánským programem na využití výzev globalizace“, řekl Ondřej Liška.

9.2 Dánsko

Cíl

Dánské děti jsou od malička vedeny k toleranci a pochopení toho, že každý člověk je jiný. Škola podporuje individualitu dítěte. Učitelé respektují, že každý má talent na „něco jiného“.

Předškolní vyučování je v odpovědnosti ministerstva soc. věcí a vedou je obce, nebo nezávislé či soukromé instituce.

Počty dětí

Na jednu pečovatelku v jeslích:

- 8 -10 dětí do 3 let

Na jednu vychovatelku, které pomáhá praktikantka a studentka v mateřské škole:

- 20 dětí 3 – 7 let

Ve školkách je polo nebo celodenní provoz.

Ve školkách obvykle pracují 2 až 3 asistentky. Polovinu učitelského studijního programu totiž tvoří praxe u dětí.

Na dva vychovatele v předškolní třídě:

- 28 dětí 5 – 7 let.

Třídy jsou zřizovány u soukromých nebo obecných základních škol, děti v nich tráví tři hodiny po pět dnů v týdnu, po této době buď odcházejí domů nebo do mateřské školy. Smyslem zařízení není předem ovládnout elementární učivo, ale vypěstovat návyky na soustředění, motorickou koordinaci pohybů. Tato forma přípravy je povinná.

Další zahraniční předškolní zařízení mám uvedené v příloze č.2.

Shrnutí podmínek zahraničních předškolních zařízení

K porovnání podmínek našeho a zahraničního předškolního vzdělávání by bylo třeba hlubší analýzy. To však není prvořadým úkolem této práce, ani na to zde není prostor. Uvedu jen několik postřehů, které by podle mého názoru mohly zkvalitnit i práci u nás.

- asistentky pracují jako pomocné síly k učitelkám
- studentky v rámci studia vykonávají povinnou dlouhodobou praxi v předškolních zařízeních
- rodiče spolupracují s učiteli při výchovné činnosti
- délka pracovní směny učitele koresponduje s délkou pobytu dítěte ve třídě.

Evropské postoje k péči o předškolní děti jsou shrnuty v tzv. dokumentu Barcelonské cíle Evropy. V něm vytyčila rada Evropy několik cílů, jimiž vyzývá členské státy k podpoře vyššího zapojení žen na pracovním trhu. Mimo jiné se zde uvádí, že jedním z faktorů, který ovlivňuje kvalitu poskytované péče v předškolních zařízeních je poměr dospělých a dětí. V celé Evropské unii se to liší, některé státy mají poměr 1 ku 3, jinde zase 1 ku 7, ve vyšší věkové skupině jsou nejnižší poměry 1 ku 6 a naopak nejvyšší 1 ku 19.

Praktická část

10. Realizace Rámcově vzdělávacího programu v podmínkách současných mateřských škol

10.1 Cíl výzkumu a použitá metoda

Cílem mého výzkumu bylo zjistit skutečný současný stav psychosociálních podmínek v mateřských školách. Zaměřila jsem se hlavně na to, jak učitelé zvládají plnit cíle RVP PV při navýšeném počtu dětí.

Pro výzkum jsem si zvolila metodu dotazníku viz. Příloha 1. Dotazník jsem předávala osobně, nebo jsem ho posílala elektronickou i Českou poštou na adresy mateřských škol po celé republice. Dotazník byl distribuován též uveřejněním v časopise Informatorium 3-8.

10.2 Charakteristika statistického vzorku

Vzhledem k tomu, že se můj výzkum týká podmínek v předškolním vzdělávání a potažmo počty dětí na třídách resp. na jednu učitelku, zaměřila jsem svůj výzkum na předškolní zařízení po celé České republice. Dotazníky byly určeny pro učitele a jejich vyplnění netrvalo déle než 15 minut. Ve zkoumaném vzorku se vyskytují pouze státní mateřské školy.

Zřejmě z důvodu značného zájmu o tuto problematiku se mi vrátilo více dotazníků, než jsem rozeslala. Učitelé si dotazník kopírovali mezi sebou. Zkoumaný vzorek tedy čítá 252 respondentů. Do svého výzkumu jsem z časových důvodů nemohla zařadit dotazníky, které přišly elektronickou poštou po 1. březnu 2009. Tyto budou zpracovány v rámci výzkumné práce fakulty.

10.3 Problémové okruhy a stanovení hypotéz

Podle mého názoru, ve kterém se opírám také o zkušenosti mých kolegyň, většina učitelek s radostí přijala, že konečně cíle, prostředky a podmínky předškolního vzdělávání jsou cestou k lidskosti. RVP PV je nastaven tak, aby vnímal a chápal dítě, rozuměl a pomáhal mu na každém kroku k získávání samostatnosti. Jak jsme se (učitelé MŠ) těšili z nově nabytých možností a věřili, že po r. 1989 je konec doby, kdy se pořád někam spěchalo, psaly rozsáhlé plány, honily se úkoly, chyběl dostatečný prostor pro individuální působení, že konečně budeme mít klid a čas řešit obyčejné dětské problémy. Budeme mít možnost využívat neplánované situace k obohacení vzdělávacího a výchovného procesu a hlásit se k hlubšímu poznání dítěte. Jaká je současná zkušenost v naplněných třídách? Vymizely problémy, nebo jich naopak spousta přetrvává?

Na tyto úvahy a otázky se snažím najít odpověď pomocí stanovených hypotéz.

H1 *Většina mateřských škol využívá výjimku z Vyhlášky ministerstva školství o naplněnosti tříd a s tím souvisí i počet dětí, který přesahuje celostátní normativ 13,11 na jednu učitelku.*

H2 *Možnost naplňovat cíle RVP PV je závislá na počtu dětí ve třídě.*

H3 *Největší problém v cílových oblastech RVP PV představuje oblast Dítě a jeho psychika.*

H4 *Většina učitelek by nechtěla mít 35 dětí ve třídě ani za dvojnásobný plat*

H5 *Většina učitelů mateřských škol má radost, že se jim práce daří, naplňuje je a seberealizují se v ní i přes současné obtíže.*

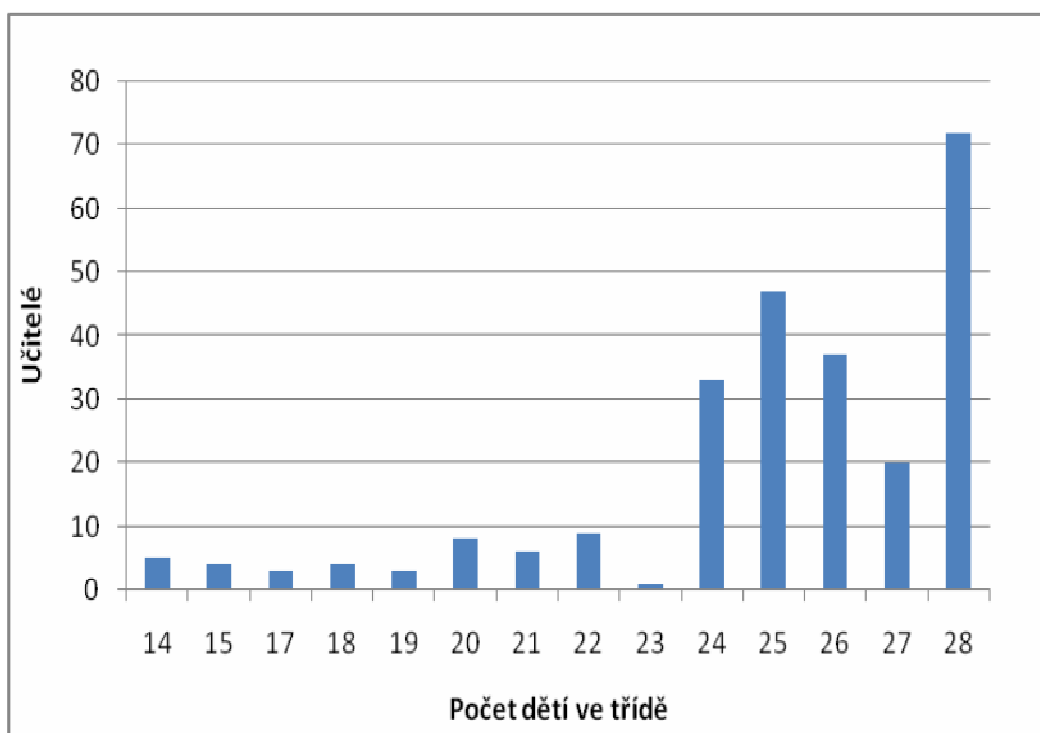

10.4 Počty dětí ve třídách zkoumaných mateřských škol, porovnání s hypotézou H1

V provedeném výzkumu jsem zjišťovala současné počty dětí ve třídách mateřských škol.

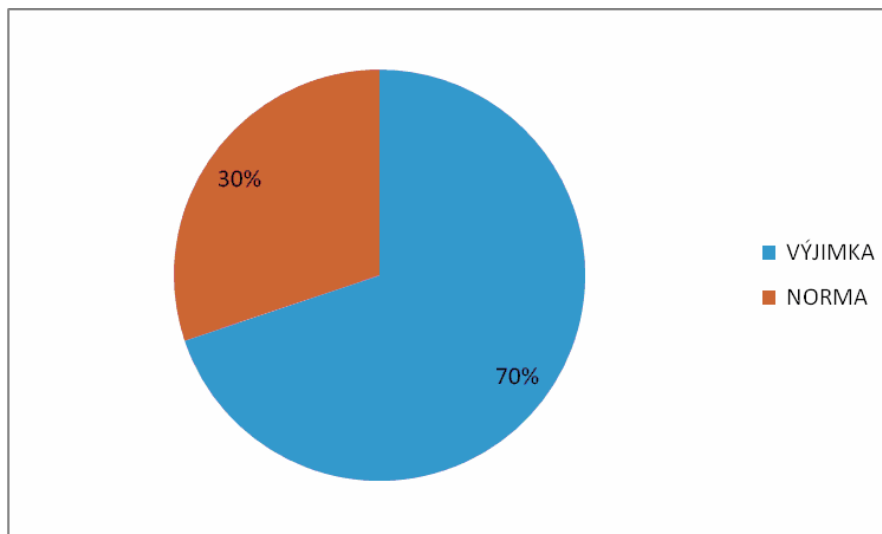
Graf1: Počet dětí ve třídě

Kolik dětí je zapsáno ve třídě, kde pracujete?

Abych rozlišila a mohla vzájemně porovnávat třídy, které jsou naplňovány do počtu 24 dětí, jak stanoví Vyhláška ministerstva školství a třídy s vyšším počtem 25 -28 dětí, které umožňuje výjimka z Vyhlášky MŠ, budu nadále používat názvy pro třídu do 24 dětí = **NORMA** a třídu s vyšším počtem dětí = **VÝJIMKA**.

Graf2: Poměr mezi normou a výjimkou - počty

RVP PV byl programem pro nejvýše 24 dětí ve třídě mateřské školy. **Výjimka**, byla stanovena pouze **na výjimečné případy** a krátkodobé uplatnění. Jaký je současný stav? Graf 2 ukazuje, že 70% předškolních učitelů pracuje v zařízeních, kde je výjimečný stav.

Tabulka4: Průměrný počet dětí na jednu učitelku

Počet dětí celkem	6302
Počet pedagogických pracovníků	417,3
Průměr dětí na jednu učitelku	15,1

Při tomto výpočtu jsem vycházela z odpovědí na otázky.

Kolik dětí je zapsáno ve třídě, kde pracujete?

Pracujete na plný úvazek?

Máte ve třídě kolegyni na plný pracovní úvazek?

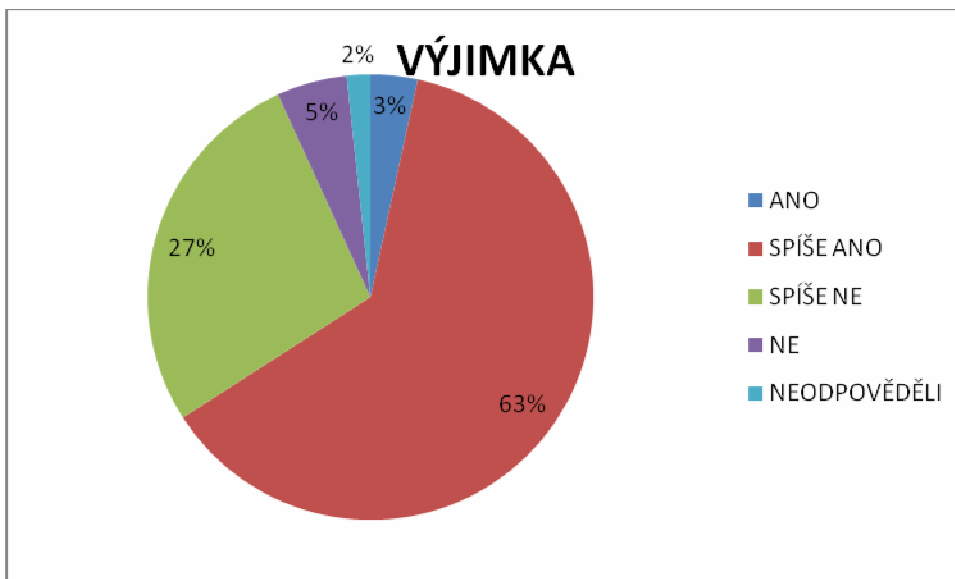
Z výše uvedených výsledků jasně vyplývá, že počet tříd, které využívají výjimku tj. jsou naplňovány 25-28 dětmi značně převyšuje ostatní. To potvrzuje i moji první hypotézu H1. Velmi zajímavý je také zjištěný průměr 15,1, který vychází na jednu učitelku, uvědomíme-li si, že státní normativ pro letošní rok je 13,11.

10.5 Názory učitelů na realizaci cílů RVP PV a s tím související možnost individuálního přístupu k dětem, porovnání s hypotézou H2

Respondenti měli možnost vybírat z více možností pomocí škály.

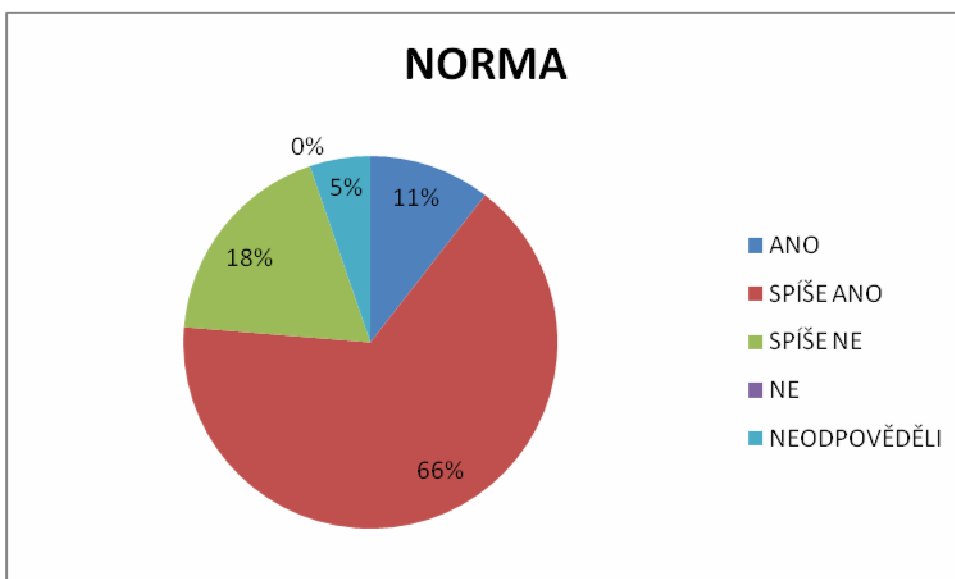
Graf 3: Plnění cílů RVP PV v závislosti na počtu dětí (výjimka)

Daří se vám plnit cíle podle RVP PV, při tomto počtu dětí?

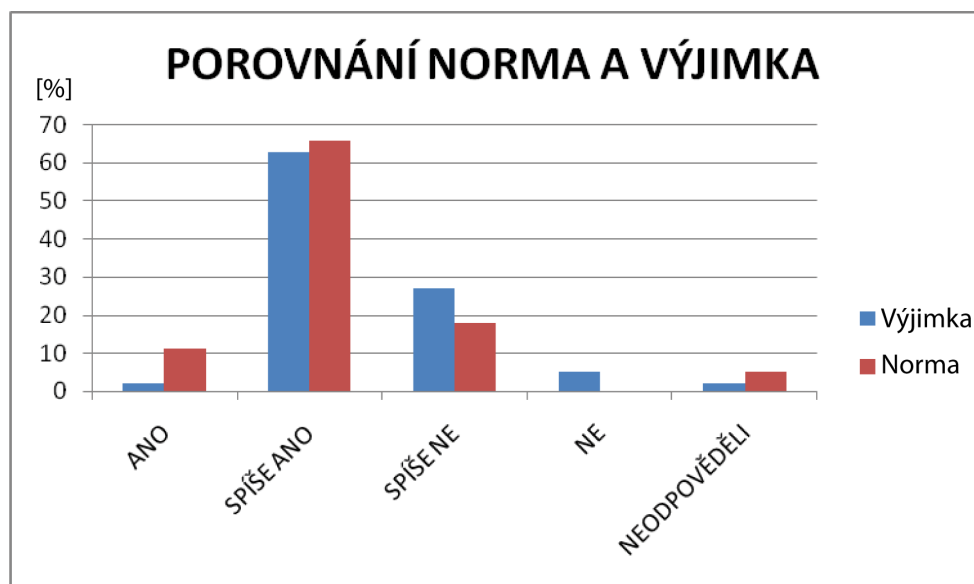

Graf 4: Plnění cílů RVP PV v závislosti na počtu dětí (norma)

Daří se vám plnit cíle podle RVP PV, při tomto počtu dětí?

Graf 5: Porovnání norma a výjimka – plnění cílů RVP PV

U většiny odpovědí je patrné, že se cíle RVP PV spíše daří učitelům plnit, aniž by jejich plnění bylo nějak závislé na počtu dětí ve třídě. Markantnější rozdíl je pouze u menšinové části odpovědí, kde se ve třídách s menším počtem dětí zcela daří plnit cíle častěji 11% :3 % a naopak ve třídách s vyšším počtem dětí se cíle spíše nedaří plnit 27% :18 %. Učitelky mají pocit, že v rámci svých možností cíle plní.

Hypotéza H2, která předpokládala, že možnost naplňování cílů přímo souvisí s počtem dětí na třídě, se tedy nepotvrdila.

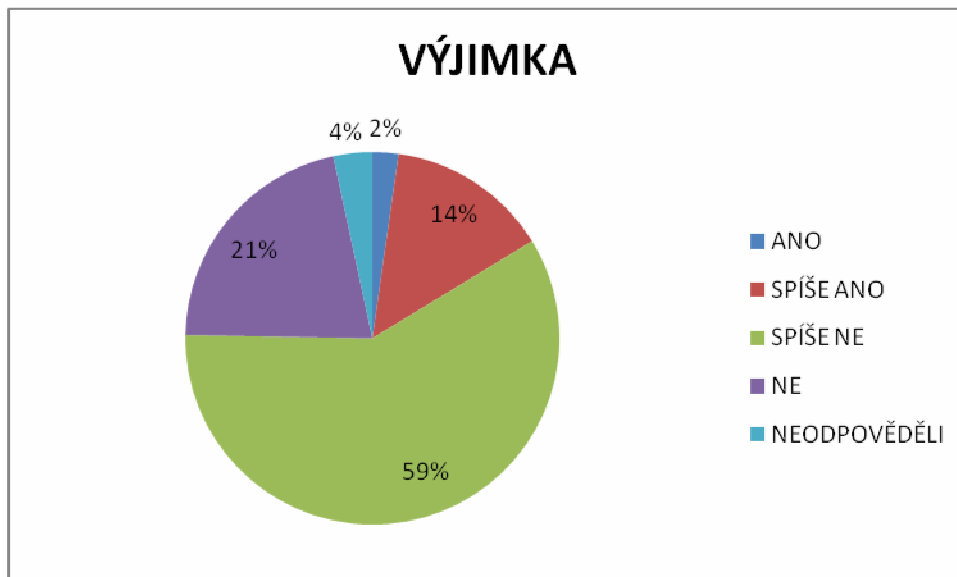
10.5.1 Možnosti učitele věnovat se individuálně dětem

Vzdělávání by mělo být vždy propojeno jak s obecně výchovnými, tak i individuálními potřebami a možnostmi dětí. Důležité je, zda jsou vytvořeny při vysokém počtu dětí ve třídách takové podmínky, aby bylo možno potřeby dětí naplňovat. Dítě by mělo cítit, že ho má učitelka ráda a ono se jí kdykoli může svěřit se svým zážitkem či problémem.

Graf 6: Možnost pohovořit s dítětem (výjimka)

Máte čas a možnost každý den se věnovat individuálně každému dítěti?

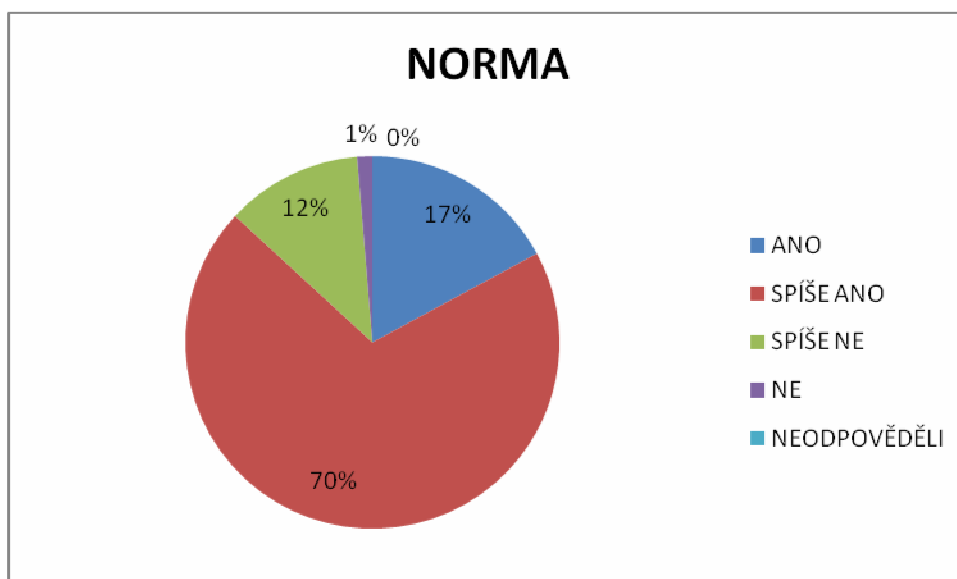
Pohovořit s ním, co ho zajímá

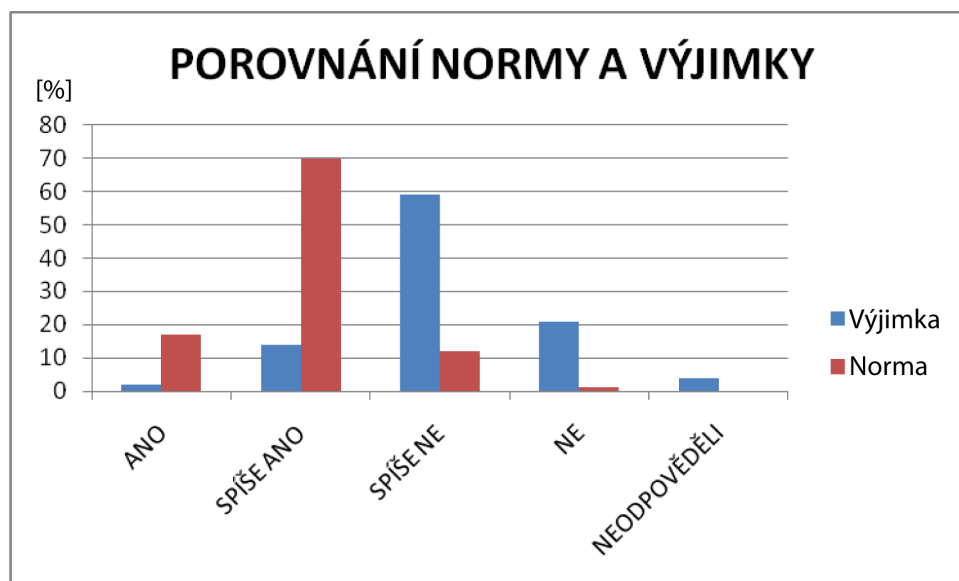
Graf 7: Možnost pohovořit s dítětem (norma)

Máte čas a možnost každý den se věnovat individuálně každému dítěti?

Pohovořit s ním, co ho zajímá?

Graf 8: Porovnání normy a výjimky - čas pohovořit s dítětem

Ve třídách, kde je počet dětí nižší učitelé mnohem lépe zvládají individuální potřebu dítěte pohovořit si s ním.

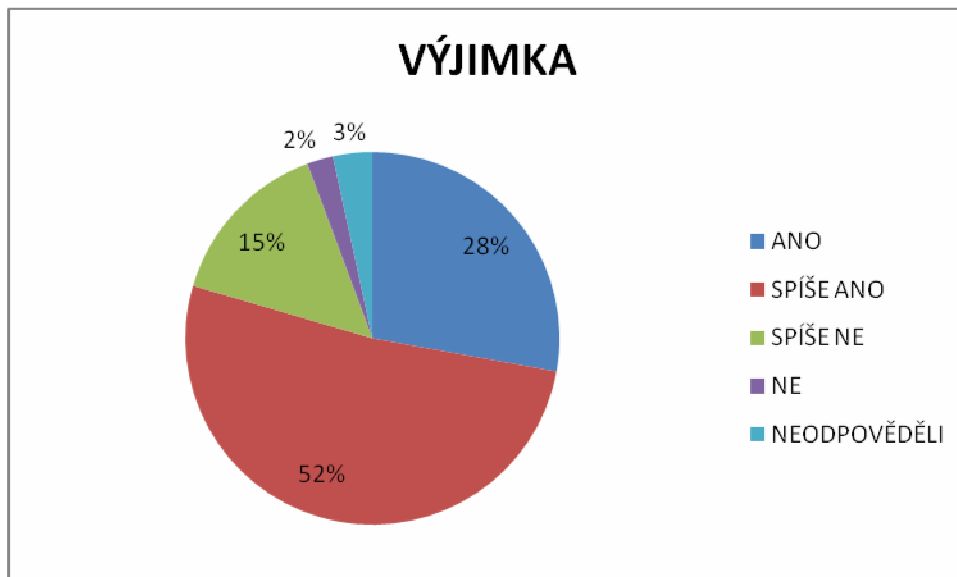
Graf 6 jasně ukazuje, že 58% učitelů ve třídách, kde je vyšší počet dětí nemá čas pohovořit se všemi. Jak zde tedy může být naplňován jeden ze základních cílů RVP PV - Získávání osobní samostatnosti a schopnosti projevat se jako samostatná osobnost působící na své okolí.

Ukazatel tohoto výsledku se dostává do rozporu s výsledky Grafu 3 a poukazuje na to, že učitelé pohovořit s dítětem neberou jako cílovou oblast své práce. Vysvětlením může být, že pokud by napsali, že se jim nedaří plnit cíle, měli by pocit, že nedělají svou práci dost dobře, cítili by to jako vlastní selhání.

Graf 9: Možnost pohladit dítě(výjimka)

Máte čas a možnost každý den se věnovat individuálně každému dítěti?

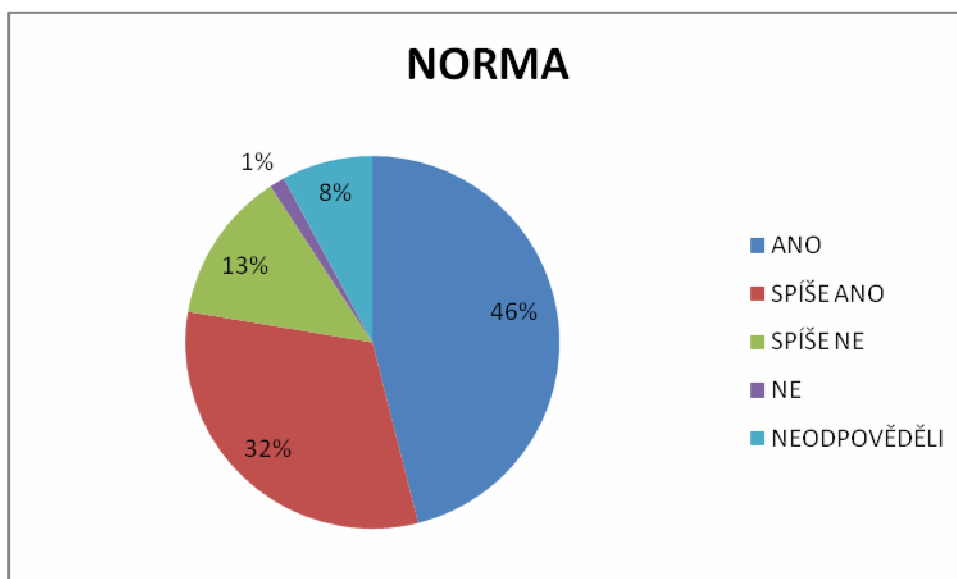
Pohladit ho, usmát se na ně....?

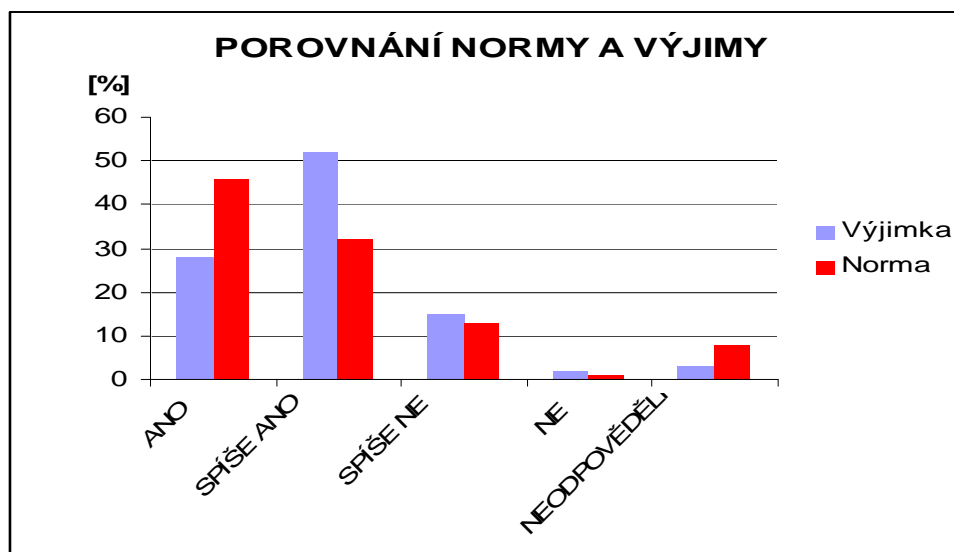
Graf 10: Možnost pohladit dítě(výjimka)

Máte čas a možnost každý den se věnovat individuálně každému dítěti?

Pohladit ho, usmát se na ně....?

Graf 11: Porovnání normy a výjimky – možnost věnovat se individuálně dítěti

Vztah ke každému dítěti formou pohlazení a úsměvu zvládají zcela o 18% lépe učitelé s nižším počtem dětí na třídě. Další rozdíly zde již nejsou tak markantní, jako u Grafu 8, ale i zde je patrné že nižší počet dětí přispívá k častějšímu kontaktu s učitelem – pohlazení, úsměv..

Aby se dítě v mateřské škole cítilo v pohodě, je třeba, aby vědělo, že je učitelem přijímáno vstřícně. Úsměv směrem k dítěti toto signalizuje.

Hypotéza H2 se tedy nepotvrdila, ale z porovnání s grafy 5 a 11 se otvírá otázka, co je pro učitele prvořadým cílem? Přes jejich snahu vytvořit pohodu a vstřícnou atmosféru ve třídě z grafu 6 a 10 vyplývá, že toho ve vyšším počtu dětí nelze docílit.

10.6 Názory učitelů na zvládání cílových oblastí, porovnání s hypotézou H3

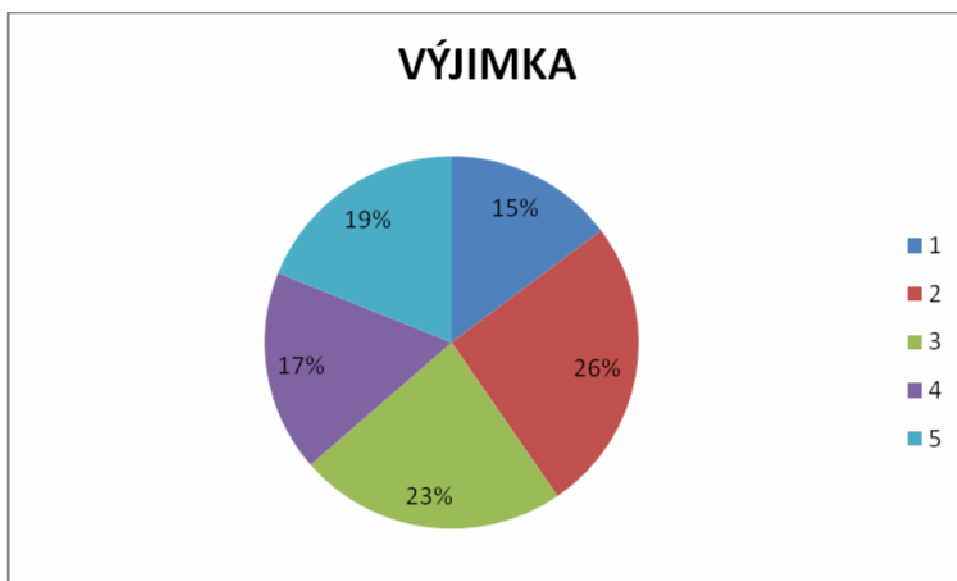
Respondenti vyznačovali podle intenzity (1-3 křížky) oblasti, kde se jim cíle plnit nedaří.

1. Dítě a jeho tělo
2. **Dítě a jeho psychika**
3. Dítě a ten druhý
4. Dítě a společnost
5. Dítě a svět

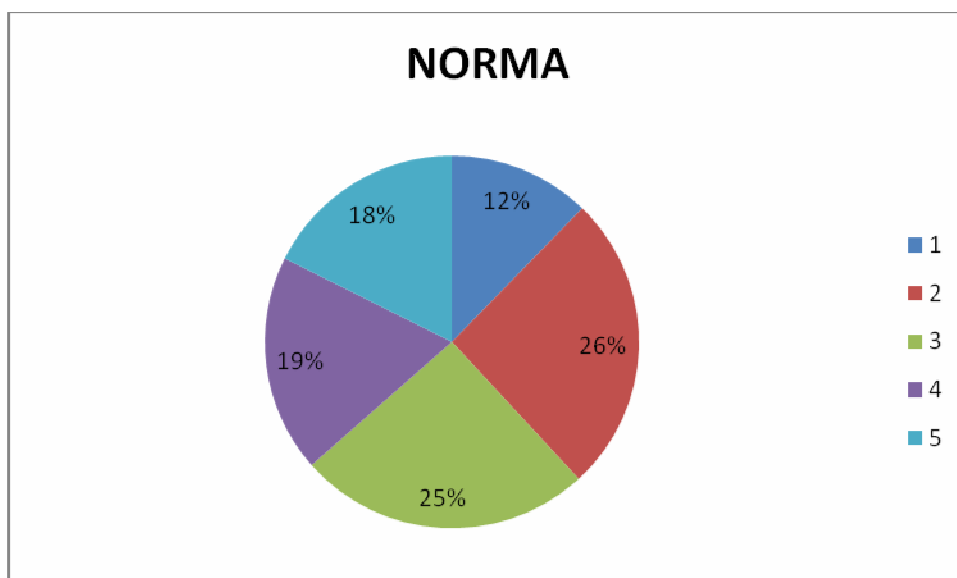
Graf 12: Oblast Dítě a jeho psychika v poměru k ostatním oblastem (výjimka)

Označte oblasti, ve kterých se vám cíle plnit nedaří ?

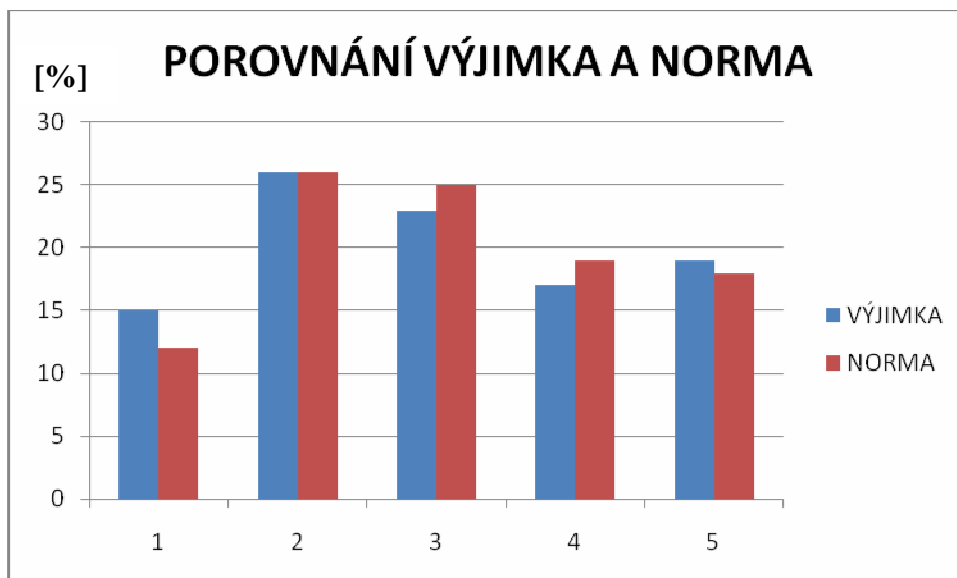

Graf 13: Oblast Dítě a jeho psychika v poměru k ostatním oblastem (norma)

Označte oblasti, ve kterých se vám cíle plnit nedaří ?

Graf 14: : Oblast Dítě a jeho psychika v poměru k ostatním oblastem (porovnání norma a výjimka)Označte oblasti, ve kterých se vám cíle plnit nedaří ?

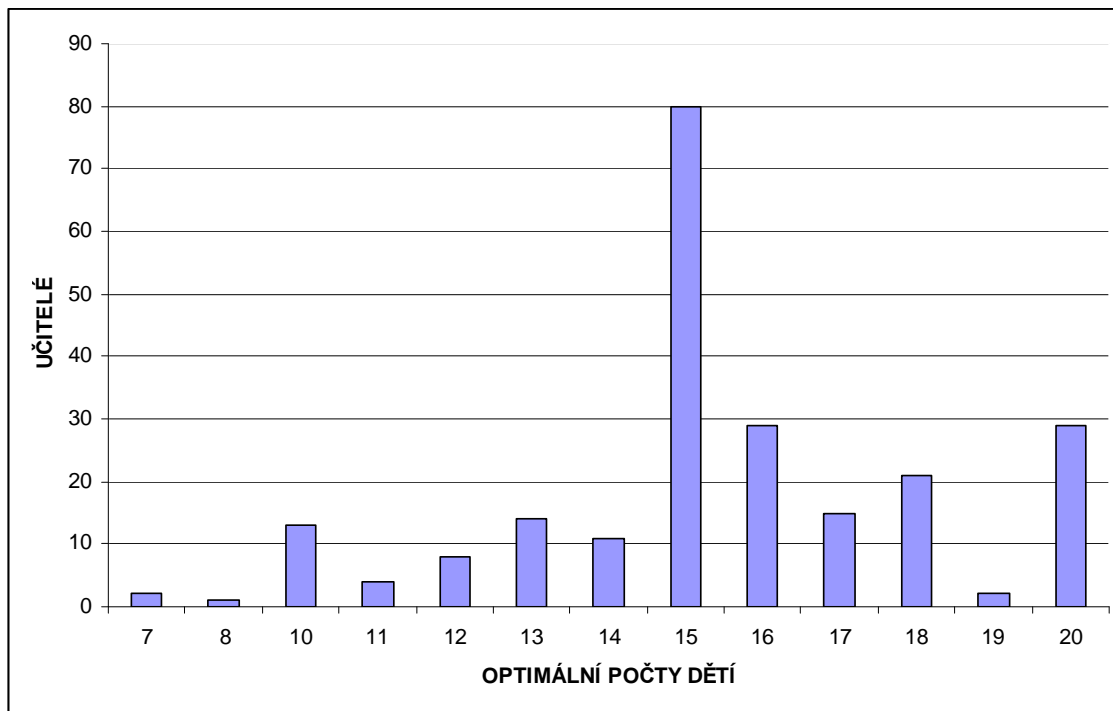
Náročnost povolání učitele mateřské školy je v tom, že každé dítě ve třídě chce, aby ho učitel vnímal věnoval se mu a rozuměl mu. Dítě potřebuje vnímat svůj vzor jako láskyplnou pečující osobnost. Předpokládala jsem ve své hypotéze H3, že učitelé budou mít ve třídách, kde je počet dětí 25 -28, problém zvládat cílovou oblast Dítě a jeho psychika . Podle jejich odpovědí mohu konstatovat, že rozložení obtížnosti plnit cíle je vcelku rovnoměrné. Nejlépe je zvládána oblast Dítě a jeho tělo. Můj předpoklad byl pravdivý, ale jen s nepatrným rozdílem od ostatních oblastí.

10.7 Stanovisko učitelů na práci s 35 dětmi na třídě za dvojnásobný plat, porovnání s hypotézou H4

Cílem této otázky bylo zjistit, zda jsou pedagogové ochotni za příslib vyššího výdělku, vzít na sebe odpovědnost za výchovu a vzdělávání 35 dětí. Nejen odpovědnost za vzdělávání, ale také možnost zvládnout potřeby a prožitky všech dětí. Nejprve jsem tedy vyhodnocovala s jakým počtem dětí by učitelé nejraději pracovali.

Graf 15. Optimální počet dětí ve třídě

Jaký počet by byl podle vás optimální, abyste mohla zvládnout potřeby a prožitky všech přítomných dětí?

Tabulka 5: Optimální počty dětí na třídě – výjimka, norma

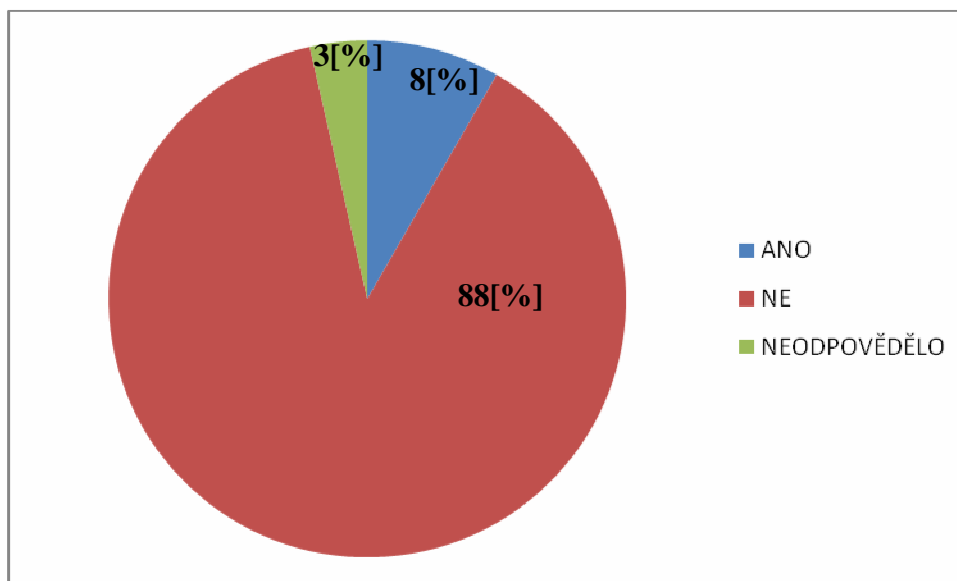
	děti	učitelé	optimální počet dětí na třídu
VÝJIMKA	2 630	153	17,2
NORMA	913	69	13,23
CELKEM	3 543	222	15,96

Optimální počet dětí ve třídě, kde je na dopoledne jedna učitelka na 100% úvazek a na odpoledne druhá učitelka na 100%, je v průměru 15,95 dětí. Tabulka 5 ukazuje i rozdílný názor učitelů, podle toho v jaké třídě pracují. Ve třídách, kde je více dětí, je pro učitele přijatelný i vyšší optimální počet dětí.

Srovnání s Grafem 1 ukazuje, že počty dětí na třídách jsou dvojnásobné, než jaké by si přáli učitelé mít..

Graf 16: Názor učitelů na zvýšení platů spolu s nárůstem počtu dětí ve třídě

Pokud by se váš plat 2x navýšil, byla byste ochotna pracovat s 35 dětmi ve třídě za podmínky, že by ve třídě byly dvě učitelky na plný úvazek?

88% záporných odpovědí dokazuje, že učitelům nejde v žádném případě jen o mzdu, ale je patrné, že si přejí takové počty dětí ve třídě, které by umožnily vytvořit příjemné prostředí pro všechny. Můj předpoklad- H4, se tedy plně potvrdil.

10.8 Pocity učitelů ze své práce v současné době, porovnání s hypotézou H5

Respondenti měli možnost vybrat si ze sedmnácti možností. Označit ty, se kterými se ztotožňují a vyjadřují jejich pocit.

Graf č. 10: Současné pocity předškolních pedagogů, které se týkají jejich práce

Jaký pocit máte v současné době ze své práce?

	OTÁZKA	POČET ODPOVĚDÍ	
1	Mám radost, že se mi práce daří	168	+
2	Nezvládám vše co bych chtěla	155	-
3	Práce mne naplňuje, ve své práci se seberealizuji	146	+
4	Mám strach, aby se něco nestalo	145	-
5	Bývám hodně unavená	125	-
6	Cítím nadměrnou odpovědnost	121	-
7	Neměnila bych své zaměstnání, jsem spokojená	102	+
8	Cítím se nedocenená	92	-
9	Těším se do práce	91	+
10	Mám stále plno nových nápadů	69	+
11	Mám zdravotní problémy o kterých se domnívám,		-
	že souvisejí s mou prací	53	-
12	Zvažuji možnost jiného zaměstnání	35	-
13	Většinou pocítuji stres	31	-
14	Pocítuji nespokojenost	28	-
15	Ráda bych změnila zaměstnání, ale bojím se	20	-
16	Cítím se dostatečně finančně ohodnocena	17	+
17	Jsem nadšená	15	+

Poslední hypotéza H5 byla vyhodnocena z výběru možných pocitů respondentů, které se vztahují k jejich práci. Tato hypotéza se potvrdila jen z poloviny, učitelé mají radost, že se jim práce daří (178), ale 155 učitelů přiznává, že nezvládají vše, co by chtěli. 146 udává, že se v práci seberealizují a jejich práce je naplňuje. Obavy (145), únava (125), nadměrná odpovědnost (121), nedocenení práce učitele (91) převládají nad těšením se do práce (91). Naproti tomu 102 respondentů by neměnilo svou práci a cítí se spokojeni.

11. Závěry výzkumu

Cílem provedeného výzkumu bylo zjistit současný stav psychosociálních podmínek pro práci učitelek v mateřských školách. Mé dotazy směřovaly k plnění cílů RVP PV a výsledky jsem porovnávala s počty dětí ve třídách.

První statistika tedy mapovala počty dětí a potvrdila mou hypotézu **H1**, že většina mateřských škol (70%) využívá výjimku z Vyhlášky ministerstva školství o naplněnosti tříd. S tím se vyplnil i předpoklad, že počet dětí na jednu učitelku (15,1) převyšuje celostátní normu (13,11).

Hypotéza **H2**, která předpokládala, že možnost naplnění cílů přímo souvisí s počtem dětí ve třídě se nepotvrdila. Většina (60%) respondentů zaznamenalo, že se cíle RVP PV spíše daří plnit. Porovnáme-li je s možností individuálně se věnovat dětem - pohovořit s nimi, pohladit je – nalezneme markantní rozdíl. Ve třídách s vyšším počtem dětí se 59% spíše nedaří a 21% se zcela nedaří pohovořit si s každým dítětem, když potřebuje. Zde tedy jsou jasné rozdíly, které souvisejí s počty dětí ve třídách.

Cílové oblasti RVP PV se jeví v obtížnosti plnění cílů na téměř stejné úrovni. Přesto se pouze s rozdílem 3% ukázala hypotéza **H3** jako pravdivá. To znamená, že oblast Dítě a jeho psychika, kde je “záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga podporování duševní pohody, psychické zdatnosti a odolnosti dítěte, rozvoj intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů, jeho citů a vůle, stejně tak i jeho sebepojetí a sebenahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření “ (18:47), dělá učitelům největší problémy.

Nejprůkaznější se potvrdila hypotéza **H4**. Na otázku, zda by učitelé chtěli při dvojnásobném zvýšení platu pracovat ve třídě naplněné 35 dětmi, naprosto převažovala záporná odpověď (88%). Tato část mého výzkumu ukazuje, že učitelé nechtějí jen vyšší platy, ale chtějí mít podmínky pro to, aby mohli „svým“ dětem umožnit co nejlepší rozvoj jejich osobnosti. Většina učitelů spojuje možnost realizovat své nápady a naplňovat své povolání s podstatně nižším počtem dětí ve třídách, než je současný stav.

Poslední hypotéza **H5** se potvrdila jen z poloviny, učitelé mají radost, že se jim práce daří, přesto převládají pocity nadměrné zodpovědnosti, únavy i zdravotních problémů.

U této otázky měli respondenti možnost vyjádřit vlastními slovy, proč je práce těší a naopak, co je v práci trápí. 80% respondentů uvedlo, že je těší práce s dětmi, 78% uvedlo, že je trápí vysoké počty dětí na třídě. Z kapitol 8.6 a 8.7 jasně vyplývá, jak jsou pro učitele důležité podmínky pro kvalitní práci. Učitele těší pracovat s dětmi, ovšem netěší je to, že nemohou podle svých představ naplňovat potřeby dětí předškolního věku.

12. Závěr bakalářské práce

Minulý rok se v České republice narodilo největší množství dětí za posledních patnácti let. S cílem umístit jich co nejvíce do mateřských škol se potřeby dětí – vývojové, lidské a individuální – posouvají do pozadí.

Ve své bakalářské práci na téma “Realizace rámcově vzdělávacího programu pro předškolní výchovu v podmínkách současných mateřských škol“ jsem se pokusila zmapovat psychosociální podmínky v mateřských školách z pohledu odborníků i přímých účastníků předškolního vzdělávání.

Nezávisle na tom, podle jakého programu pracuje, je naprosto nezbytné, aby učitelka v mateřské škole při své práci respektovala zákonitosti vývoje dětí v předškolním období a jejich potřeby. To nejen v rovině všeobecné, ale také na úrovni skupin dětí vyžadujících zvýšenou individuální péči. Ovšem porovnáme-li požadavky na kvalitní práci s různými typy dětí, zjistíme, že si tyto požadavky vzájemně odporují. Například nejvhodnější pracovní prostředí pro nadané dítě znamená zajistit mu hodně podnětů, dát mu zodpovědnost a umožnit co nejvíce samostatného rozhodování. Naproti tomu děti s ADHD jsou v takovémto prostředí stresovány. Neunesou samostatné rozhodování, mnoho podnětů zabraňuje jejich soustředění, potřebují se držet blízké osoby.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní výchovu vychází z priorit v předškolním vývoji dětí, jejich potřeb a respektování individuality dítěte. Ovšem, jak již jsem uvedla, potřeby různých dětí se často velmi liší. Čím více dětí je ve třídě, tím více rozporů je mezi jejich individuálními potřebami a tím obtížněji je učitel může naplňovat. Snažila jsem se ve své práci zjistit, při jakém množství dětí je možné podle názorů a zkušeností učitelů mateřských škol, vytvářet psychosociální podmínky podle cílů RVP PV. Rámcový program uvádí na prvním místě podmínku Děti a dospělí se cítí v prostředí MŠ dobře, spokojeně, jistě a bezpečně a další podmínky následují. Teoreticky je tedy vše v pořádku.

Můj výzkum ukázal, že naplnění těchto podmínek v praxi při vysokých počtech dětí ve třídách, není přes veškerou snahu učitelů možné. RVP PV byl původně utvořen pro maximálně 24 dětí ve třídě, ovšem výjimka z Vyhlášky ministerstva školství (28 dětí), se postupně stává pravidlem. V dotaznících 70% respondentů uvedlo, že pracují s výjimečným počtem dětí na třídách, tedy s 25- 28 dětmi.

Předpokládala jsem, že tak vysoký počet dětí ve třídách bude překážkou pro plnění cílů RVP PV. Učitelé však uvedli, že v rámci svých možností cíle plní. Zajímavý je

rozpor ve třídách s vyšším počtem dětí. Zde respondenti uvádějí, že cíle plní 63%, ale nemají možnost se dětem věnovat 59%. Domnívám se, že učitelé, kteří se skutečně ze všech sil snaží pracovat co nejlépe, by měli pocit vlastního selhání, pokud by uvedli, že cíle jsou nerealizovatelné. Zde považuji za chybu, že jsem při výzkumu nezjišťovala věk respondentů. Současný průměrný věk učitelů ve školách 45 let, tedy moje generace, byla zvyklá plnit na 100% zadané cíle a nepřipustit si jejich nerealizovatelnost. Svědčí to mimo jiné o malé schopnosti kritického myšlení a nízkém sebehodnocení učitelek mateřských škol. Nemožnost naplňovat kutikulární cíle však není problém učitelů, ale politiků. Oni určují přímo i nepřímo, kolik dětí na pedagoga reálně připadá.

Můj výzkum ukázal, že 88% učitelů nechce jen vyšší platy. Především chtějí mít podmínky pro to, aby mohli „svým“ dětem umožnit co nejlepší rozvoj jejich osobnosti. Většina pedagogů spojuje možnost realizovat své nápady a naplňovat své poslání s podstatně nižším počtem dětí ve třídách, než je současný stav. 79% učitelů uvedlo, že je těší pracovat s dětmi (ostatně proto jsme si tuto profesi také vybrali), ovšem učitele netěší to, že nemohou pracovat podle svých představ, tj. nemohou naplňovat potřeby dětí předškolního věku, cítí nadměrnou odpovědnost, únavu a nedocení své práce.

Máme kvalitní RVP PV, ten učitelům dává možnost být přátelským, láskyplným a empatickým partnerem dítěte. Máme učitele, kteří chtějí a snaží se cíle RVP PV plnit. Učitele, kterým ještě pořád záleží na „jejich“ dětech a chtějí jim pomáhat naučit se být, naučit se poznávat, naučit se jednat a naučit se žít mezi lidmi. Ovšem my učitelé nemáme v mnoha případech možnost vytvořit vhodné psychosociální podmínky pro kvalitní rozvoj dětské osobnosti.

Výsledky výzkumu a odpovědi pedagogů by měly být i upozorněním pro politiky. Nestačí přece jen říci, že chtějí zvýšit kvalitu školství a nechat vypracovat RVP. Je třeba také ekonomicky umožnit realizaci těchto projektů.

Vždyť děti, které jsou dnes v mateřské škole, budou za několik let spolurozhodovat o tom, v jakém světě budeme žít. Bude to svět laskavý, empatický a vstřícný, nebo svět naplněný bojem o místo v životě?

13. Seznam použité a citované literatury

- [1] Ferrucci, P. Děti nás učí. Praha: Praha, 1999. 139s. ISBN 80-7252-1-010-5
- [2] Fromm, E. Mít nebo být. Praha: Naše vojsko, 1992. 170s. ISBN 80-206-0181-3
- [3] Helus, Z. Dítě v osobnostním pojetí. Praha: Portál, 2004. 228s. ISBN 80-7178-888-0
- [4] Henriksen, J.O., Vrtlessen, A.J. Blízke a vzdálené. Brno: Podané ruce, 2000.
- [5] Huizinga, J. Homoludes. Praha: Mladá fronta, 1972.
- [6] Chapman, G., Campbell, R. Děti a pět jazyků lásky. Praha: Návrat domů, 2002. 164s. ISBN 80-7255-072-1
- [7] Koukolík, F., Drtinová, J. Vzpouora deprivantů. Praha: Galén, 2006. 327s. ISBN 80-7262-410-5
- [8] Mertin, V., Gillernová. I. Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha: Portál, 1997.
- [9] Rogers, C.R. Způsob bytí. Praha: Portál, 1998. 292s. ISBN 80-7178-233-5
- [10] Stuchlíková, I. Základy psychologie emocí. Praha: Portál, 2002. 227s. ISBN 80-7178-553-9
- [11] Svobodová, E. Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání. Praha: Nakladatelství DR. Josef Raabe, s.r.o., 2007. 133s. ISBN 80-86307-39-5
- [12] Svobodová, E. Obsah a formy předškolního vzdělávání. České Budějovice: Jihočeská universita Pedagogická fakulta, 2007. 75s. ISBN 978-80-7040-940-4
- [13] Vágnerová, M. Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2000. 528s. ISBN 80-7178-308-0
- [14] Zelinková, O. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Praha: Portál, 2001. 207s. ISBN 80-7178-544-X

Další literatura

- [15] Informátorium 3 -8. Praha: Portál, 1997-2009. ISSN 1210-7506
- [16] MŠ poměrové ukazatele. Praha: Databáze ÚIV, 2009.
- [17] Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. 48s. ISBN 80-87000-00-5
- [18] Školské zákony. Praha: EUROTION, 2008. 677s. ISBN 978-80-7317-072-1

Internetové zdroje

[19] www.minedu.sk

[20] www.eurydice.org

[21] www.fa-gihs.cz/aktualně.co-jsou-barcelonske-cile-evropy/

[22] www.pediatriepropraxi.cz

14. Přílohy

Příloha 1: Dotazník pro učitelku mateřské školy

Příloha 2: Hygienické požadavky na prostory a provoz škol v předškolních zařízeních

Příloha 3: Zahraniční předškolní zařízení

Příloha 1

Dobrý den,

jmenuji se Jana Veselá a studuji Pedagogickou fakultu Jihočeské university v Českých Budějovicích – obor Učitelství pro mateřské školy.

V letošním akademickém roce zpracovávám bakalářskou práci s názvem „Realizace Rámcového vzdělávacího programu v podmínkách současných mateřských škol.“ Ke zpracování potřebuji několik údajů, které mi můžete poskytnout právě Vy.

Obracím se na Vás proto s prosbou o vyplnění mého dotazníku, který bude použit výhradně ke studijním účelům.

Děkuji

Jana Veselá

Dotazník pro učitelku mateřské školy

1. Kolik tříd má vaše mateřská škola?

2. Kolik dětí je zapsáno ve třídě, kde pracujete?

3. Pracujete na plný úvazek?

Ano	Ne	výše úvazku v %
Ano	Ne	Výše úvazku v %

4. Máte ve třídě kolegyni na plný pracovní úvazek?

5. Daří se vám plnit cíle podle RVP PV, při tomto počtu dětí?

ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	NE
-----	-----------	----------	----

Označte křížky oblasti, ve kterých se vám cíle plnit nedaří. Podle intenzity můžete uvést 1-3 křížky.

Dítě a jeho tělo	Dítě a jeho psychika	Dítě a ten druhý	Dítě a společnost	Dítě a svět
------------------	----------------------	------------------	-------------------	-------------

6. Máte čas a možnost každý den se věnovat individuálně každému dítěti? Pohovořit s ním o tom co ho zajímá

ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	NE
-----	-----------	----------	----

pohladit ho, usmát se na ně....

ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	NE
-----	-----------	----------	----

7. Jaký počet by byl podle vás optimální, aby jste mohla zvládnout potřeby a prožitky všech přítomných dětí?

8. Pokud by se váš plat 2x navýšil, byla byste ochotna pracovat s 35 dětmi na třídě za podmíněk, že by ve třídě byly dvě učitelky na plný úvazek?

ANO	NE
-----	----

9. Jaký pocit máte v současné době ze své práce? Zatrhněte ty možnosti, se kterými se ztotožňujete:

- Práce mne naplňuje
- Ve své práci se seberealizuji
- Nezvládám vše, co bych chtěla
- Jsem nadšená
- Většinou pociťuji stres
- Bývám hodně unavená
- Mám radost, že se mi práce daří
- Pociťuji nespokojenost
- Těším se do důchodu
- Těším se do práce
- Mám strach, aby se něco nestalo
- Mám stále plno nových nápadů
- Mám zdravotní problémy, o kterých si myslím, že souvisejí s mou prací
- Cítím se nedoceněna
- Cítím se dostatečně finančně ohodnocena
- Cítím nadměrnou odpovědnost
- Zvažuji možnost jiného zaměstnání
- Ráda bych změnila zaměstnání, ale bojím se
- Neměnila bych své zaměstnání, jsem spokojena
- Jiné

16. Co mě ve vztahu k mé profesi v současnosti nejvíce těší a nejvíce trápí

Těší mě:	Trápí mě:
----------	-----------

Hygienické požadavky na prostory a provoz škol v předškolních zařízeních

1. Nezastavěná plocha pozemku u předškolního zařízení určená pro pobyt dětí musí činit nejméně 30 m² na jedno dítě. Pozemek musí být oplocen, plocha dětského hřiště 4 m na jedno dítě.

2. Velikost pozemku 34 m² na jednoho žáka, zastavěná plocha nejméně 4,6 m² na jednoho žáka, pro tělovýchovu 16 m² na jednoho žáka, plochy pro pobyt na volném vzduchu 4 m² na jednoho žáka. Prostorové podmínky a vnitřní uspořádání předškolního zařízení musí umožňovat volné hry dětí, odpočinek osobní hygienu s otužováním a tělesná cvičení. Na jedno dítě musí plocha denní místnosti užívané jako herna a ložnice činit nejméně 4 m² . Plocha na jedno lehátko pro spánek musí činit 1,7 m² na jedno dítě.

3. Požadavky na hygienická zařízení

Počty hygienických zařízení pro děti předškolního věku se stanoví takto: záchody a umývárny se nedělí podle pohlaví, a na pět dětí musí připadat jedna dětská mísa a jedno umyvadlo.

Zahraníční předškolní zařízení

Finsko

Školku obvykle tvoří jednoho nebo více oddělení s 15 – 20 dětmi. Ve Finsku se za preprimární vzdělávání považuje systematická výchova a výuka poskytovaná ve střediscích denní péče, nebo v případě šestiletých dětí v ZŠ v ročníku, který předchází zahájení školního vzdělávání.

Cíl

Posláním denní péče je pomoci rodičům vychovat dítě a podpořit jeho všestranný rozvoj a učení. Pro 6leté děti jsou cíle stanoveny jednak na základě individuálních možností rozvoje každého dítěte a jeho předpokladu pro učení, jednak s ohledem na potřeby společnosti.

Počty dětí

Předpisy stanovují minimální počet pracovníků na skupinu v závislosti na počtu a věku dětí. Ministerstvo školství vydalo doporučení, podle něž by ve skupinách při preprimárním vyučování nemělo být více než 13 žáků na jednu učitelku. Pokud je s učitelkou i asistentka, vychovatelka nebo jiná osoba s náležitým odborným vzděláním, může skupina tvořit max. 20 žáků.

Polsko

Pro děti 3-6 let předškolní výchova není povinná. Podle zákona z r.1991 je považována za první úroveň vzdělávacího systému. Šestileté děti musí povinně absolvovat „nultý ročník“

Cíl

Podporovat a stimulovat rozvoj dítěte v procesu, kde jsou brány v úvahu potřeby a možnosti každého dítěte. Od září 1990 je bezplatná výuka a péče alespoň 5h denně.

Počty dětí

O jedno oddělení se starají dva učitelé pracující na směny. Počet dětí v jednom oddělení nesmí překročit 25. Výjimkou je integrace postižených dětí, pak je počet dětí v jednom oddělení 15 -20.

1997/98 průměrný počet žáků na třídu 23

žáků na učitelku 14

Bulharsko

V předškolním zařízení děti od 3-6 let. Děti jsou rozděleny podle věku.

Cíl

Hlavním cílem předškolní výchovy je působit na harmonický rozvoj dítěte prostřednictvím výchovné interakce, rozvíjení jeho vlastní individuality a zvyšování výchovného působení MŠ a rodiny.

Počty dětí

Ve skupině 12-22 dětí. Státní MŠ jsou tam, kde se vytváří nejméně 4 skupiny. Počet skupin nesmí přesáhnout 8. Každá skupina má dva učitele.

Vzdělání učitele VŠ

Estonsko

Děti jsou sdružovány do skupin podle věku.

Cíl

Úlohou předškolního zařízení je podporovat a doplňovat rodinnou péči. Podněcovat růst a rozvoj osobnosti dítěte.

Počty dětí

Maximální počty dětí ve skupině kde pracují dva vychovatelé

14 dětí do 3 let

20 dětí od 3-5 let

20 dětí od 5-6 let

Ve smíšené skupině 18 dětí

Belgie

Počty dětí

Počet dětí ve skupině se kterými pracuje pouze jedna učitelka

16 dětí od 2,5 do 3 let

20 dětí od 4 do 5 let

27 dětí od 5 do 6 let

Na celé zařízení je pak ještě jedna další, která vypomáhá jednotlivým kolegyním při činnostech. Většinu dětí si rodiče na oběd odvázejí domů a po obědě je zase přivádějí zpátky

.

Obsah práce

Obsah pedagogické práce si učitelky vybírají z Generálního celostátního programu děleného do období podle předmětu: vlastivěda, hudba, tělocvik, matematika a další. Učitelky vytváří individuální cíle pro každé dítě. Program uvádí úkoly, které učitelé musí plnit a úkoly z nichž si mohou vybírat.

Švédsko

Počet dětí na učitelku není centrálně regulovaný.

Jedna učitelka má na starost 5-10 dětí „Maminka na den“. Žena pracuje doma a zaměstnává ji obec.

Slovinsko

Mateřské školy mají Národní kurikulum, z něho si každá školka sestavuje svůj vzdělávací program podle priorit a možností. Předškolní vzdělávání není povinné.

Počty dětí

Děti jsou přijímány již od jednoho roku až do šesti let. Ve skupině je 14- 16 dětí, o které pečuje učitelka a asistentka.

Litva

Předškolní výchova je základem pro další vzdělávání a budoucí aktivity člověka.

Cíl

Pomáhat při naplňování nejdůležitějších potřeb dětí, bezpečnosti, aktivity a sebevyjádření. Podporovat dětskou schopnost spoléhat samy na sebe, iniciativu a tvořivost.

Počty dětí

Maximální počet dětí ve skupině od 1,5 -3let = 10

3– 7let = 15

Celostátní poměr počtu dětí na učitele je 10 : 1.

Lotyšsko

Cíl

Pěstování sebedůvěry dětí prostřednictvím uvědomování si vlastních činů, pocitů, tužeb a zájmů. V mateřské škole jsou děti od 1- 7 let.

Počty dětí na dva učitele

Skupiny 1 – 3 roky = 10 dětí

3 – 7 let = 16 dětí

V jednom předškolním zařízení smí být maximálně 12 skupin

Vyučuje se denně, střídá se 15 předmětů včetně cizích jazyků. Délka vyučování je podle věku dětí od 15 minut u dvouletých až 75 minut u sedmiletých.

Maďarsko

V mateřské škole jsou děti od 3 do 6,7 let.

Cíl

Hlavním cílem je připravit děti na život ve společnosti a na vzdělávání a rozvíjet jejich dovednosti a schopnosti. Docházka je od 5 let povinná. Děti, které žijí ve spádové oblasti zřizovatele mají MŠ bezplatnou.

Počty dětí

V jedné instituci jsou 3 skupiny po 25 dětech. Ke každé skupině jsou přiděleny dvě učitelky a jedna asistentka.

Rumunsko

Cíl

Socializace dětí a jejich duševní, citový, poznávací a rozumový rozvoj. Celý proces je založen na hře.

Do mateřské školy chodí děti od 3 -7 let. Docházka dětí je dobrovolná a v posledním roce povinná.

Počty dětí

Třídy jsou naplněny v průměru 15 dětmi.. Maximální počet je 20 dětí. Veřejné MŠ jsou bezplatné.

Venezuela

(Biblioteka virtual, eurned.net, Laeducacionen Venezuela)

V roce 1918 bylo otevřeno veřejné předškolní vzdělávání povinné zákonem.

Školky jsou zde soukromé 20 -30 dětí ve třídě. Starají se o ně 3 učitelky

polosoukromé 40 dětí a tři učitelky

veřejné

Děti se učí mechanicky číst a psát. Dostávají úkoly domů. Učitelka v soukromé školce je vzdělaná, ve státní vzdělání nemá.

Ve veřejné školce dostávají děti najíst zdarma, školka je bez poplatků.

